

Túrmezei Ferenc Térképvázlatok a hitoktatásban

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Túrmezei Ferenc
Térképvázlatok a hitoktatásban

Nihil obstat.
Dr. Carolus Gigler
censor dioecesanus.

Nr. 6451/1942. Imprimatur.
Strigonii, die 10. Augusti 1942.
Dr. Joannes Drahos
vic. gen.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1942-ben, Budapesten jelent meg a Korda R.T. kiadásában. Az elektronikus változat a Korda Kiadó engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Korda Kiadóé.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezető.....	4
I. Szemléltetés a történettanításban.....	5
II. Térképvázlat mint szemléltető eszköz.....	5
III. A térképvázlat készítési módja	6
IV. Bibliai térkép az elemi iskolában.....	7
1. Képes térkép.....	9
2. Tapadós térkép.....	10
3. Az ószövetségi történetek színhelye	11
4. Az újszövetségi történetek színhelye	12
V. Térképvázlatok a középiskolai biblia- és egyháztörténet tanítás számára.....	13
1. Az őskinyilatkoztatás kora	13
2. Ábrahám vándorlása	14
3. József Egyiptomban	15
4. Izraeliták vándorlása	16
5. Izraeliták letelepedése.....	17
6. Palesztina idegen uralom alatt	18
7. Jézus gyermekkora.....	19
8. Jézus nyilvános működése. I. év.....	20
9. Jézus nyilvános működése. II. év.....	21
10. Jézus nyilvános működése. III. év	22
11. Jézus szenvedése (Jeruzsálem)	23
12. Az apostolok működése és halála	24
13. Az európai népek megtérése	25
14. A mohamedánizmus elterjedése	26
15. Az egyházi állam.....	27
16. A görögkeletiek.....	28
17. A keresztes hadjáratok	29
18. A lutheránizmus elterjedése.....	30
19. A kálvinizmus elterjedése	31
20. Xavéri Szent Ferenc útja.....	32
21. Az ellenreformáció.....	33
22. A Vatikán állam	34
23. Az Egyház helyzete Európában	35
24. Az Egyház helyzete Ázsiában.....	36
25. Az Egyház helyzete Afrikában	37
26. Az Egyház helyzete Észak-Amerikában.....	38
27. Az Egyház helyzete Dél-Amerikában.....	39
28. Az Egyház helyzete Ausztráliában és Óceániában	40
Forrásmunkák	41

Bevezető

Egyesek előtt talán haszontalannak vagy legalább is feleslegesnek látszik erről a tárgyról írni. Főleg azokra gondolok, akik irtóznak mindentől, ami rajzzal van kapcsolatban. Pedig, ha helyesen akarunk véleményt nyilvánítani a térkép-vázlatokról, akkor azt kell mondanunk, hogy a térkép-vázlat a hitoktatásban nem haszontalan vagy felesleges, hanem elhanyagolt.

Egy-egy középiskolai tankönyvben elvétve találhattunk belőle egyet. Elemi iskolában soha nem esett róla szó. Egyszerűen elintézték azzal, hogy nem oda való. Valóban igaz az, hogy a térkép és a térkép-vázlat úgy, ahogy eddig ismertük, nem az elemi iskolába való. De ez nem jelenti azt, hogy ne keressünk egy olyan formát, amely az elemi iskolában való alkalmazását is lehetővé teszi.

Jelen kis munkámmal az volt a célom, hogy újabb vázlatokat adjak a középiskolai bibliai és egyháztörténeti hitoktatás számára és ismertessem a térképnek az elemi iskolában való alkalmazási módját.

Végül alázattal kérem az Úr Jézust, az isteni Mestert és legjóságosabb Tanítót, adja szent kegyelmét, hogy az a cél, amelyet a jelen kis munkámmal elérni akartam, meg is valósulhasson és általa hitoktatásunk eredményesebb lehessen.

Budapest, 1942. Vasas Szent Péter-ünnepén.

Túrmezei Ferenc

I. Szemléltetés a történettanításban

A szemléltetésnek a történettanításban eddig az volt a célja, hogy az egyes történeti események megértését elősegítse. A korszerű pedagógia azonban nemcsak megértetni, hanem gondolkodtatni is akar. Ez a cél természetesen egy újabb és súlyos követelményt állít a szemléltető eszköz elé, amely követelménynek a régi szemléltető eszközök legtöbbször nem tudtak megfelelni.

Újabbban mind többen hangsúlyozzák, hogy a történettanítás nem adathalmaz-átadás, hanem személyiségképzés. A személyiségképzés azonban nem merülhet ki csupán az értelem képzésében. Legalább is ugyanakkora jelentőségűnek tartják az érzelmi nevelést is.

Az értelmi és érzelmi nevelés azonban nemcsak a személyiségképzést szolgálja, hanem beállítja az egyént abba a nagy közösségbe, amelybe beleszületett. A hitoktatásra alkalmazva az elvet, az értelmi és érzelmi nevelésnek lenne az a hivatása, hogy a keresztény embert a katolikus Egyház nagy életközösségébe szervesen bekapcsolja.¹

Ezek alapján a jó szemléltető eszköznek nemcsak az értelemre kell hatnia és a gondolkodtatást megindítania, hanem az érzelemre is nevelő hatással kell lennie. Ilyen eszköz lehet a bibliai és történeti kép vagy még inkább a bibliából, illetve valamely történeti forrásból való felolvasás.

A hatás, amelyet az ilyen szemléltető eszköz elér: az átélés. Az átélés erőssége egyenes arányban van a tanítás eredményességével. Ezért kell minden rendelkezésünkre álló eszközzel arra törekednünk, hogy a növendék minél elevebben átélje a történeti eseményt. Ennek előfeltétele az, hogy az esemény egyszerűen, áttekinthetően és a lényegesben szembetűnően kiemelkedve álljon előtte. Ezeknek a követelményeknek igen jól megfelel a jó térképvázlat.

II. Térképvázlat mint szemléltető eszköz

Mielőtt a térképvázlatról mint szemléltető eszközről szólnék, előbb magáról a térképről szeretnék néhány megjegyzést tenni.

A térkép használatát a történettanítással kapcsolatban a régi módszer is erősen követelte. „Ne legyen történetóra térkép nélkül” – mondja Adolf Heinrich. A tanulónak ismernie kell a történeti esemény színhelyét és a megértéséhez szükséges földrajzi körülményeket. Ezeket pedig a térképről kell leolvasnia.²

Térkép nélkül üres térben képzelik a tanulók az eseményeket – mondja dr. Dékány István.³

A térkép tehát elengedhetetlenül szükséges a történettanításnál. Ellenben az újabb módszer nem elégszik meg vele. Szerinte nem elégséges, ha a tanuló a térképen kisebb vagy nagyobb fáradtsággal a történeti esemény helyét megtalálja és azt megmutatja. Így még nagyon távol van a történeti események dinamikájának átélésétől. A tanuló előtt levő térkép holt valami. Dr. Dékány István szerint nem annyira szemléltető, mint inkább tájékoztató eszköz. A történettanításnak pedig olyan szemléltető eszközre van szüksége, amely egyszerűen és szembetűnően csakis egy történeti esemény okát vagy körülményeit vagy következményeit állítja a tanuló elé. Ez a térképvázlat.

¹ Az értelmi és érzelmi nevelésről mint a nagy nemzeti közösségbe való bekapcsolás kiváló eszközéről tárgyalt részletesen *Dietrich Klages: Geschichtsunterricht als Nationalpolitische Erziehung* című könyvében. (Frankfurt a. M. Diesterweg, 1937.)

² *Adolf Heinrich: Metodik des Geschichtsunterrichtes*. Wien, 1909. 237–238. old.

³ Érdekesebben tapasztaltam ennek megnyilvánulását az egyik hittanórán. Az elemi VI. osztályában az ószövetségi történetet tanítva a térképen megmutattam annak helyét is. Az egyik tanuló csodálkozva kiáltott fel:
– Jé! Hát ezek a helyek így megvannak!

Az újrendszerű történettanítás elengedhetetlen eszköze a térképvezérlés. Nem pontosan kidolgozott térkép, hanem mint a neve is mutatja: vázlat. Hiszen a célja nem egyéb, mint egy kérdésnek megvilágítása, azaz egy jellemző körülmény kiemelése.

A térképvezérlés céljának éppen ezen leszűkítése miatt kevés követelményt támasztunk vele szemben. Az első követelmény, hogy a térképvezérlésen jelzett területek nagysága egymással és a valósággal arányos legyen. (Területtartás.) A második követelmény, hogy a vázlat legyen a lehető legegyszerűbb. Ezért a vázlaton csakis azon földrajzi körülményeket jelöljük, amelyek a vázlattal adandó felelet teljességéhez elengedhetetlenül szükségesek.

A vázlat néha csak pár vonás, de a célját: egy gondolat kiemelése és elmélyítése, így is eléri. A jó vázlat éppen ezen egyszerűsége és áttekinthetősége miatt szinte maga beszél és a címben feladott kérdésre maga ad feleletet.⁴

Természetesen az élet nem sablon. A történelem is legtöbbször nem ad szabályos formát. Ezért a vázlat is, amely mindig szabályos egységet akar kifejezni, bizonyos mértékben eltér a valóságtól, de ez annyira lényegtelen, hogy a jelentősége szinte elvész ama nagy didaktikai eredmény mellett, amelyet a térképvezérlésekkel el tudunk érni.

A tanuló előtt készülő térképvezérlés életet visz a történettanításba és magának a tanulóknak számára olyan élményt jelenthet, amelyet sokszor a legszebb szavakkal sem tudunk elérni.

Klagges azt kívánja, hogy minden fontos alapgondolatot térképvezérlésben kell megörökíteni. Ezt a kívánságot a magam részéről kissé túlzottnak tartom.

Karstädt pedig azt ajánlja a profán történettanításnál, hogy a tanító gyűjtse a térképvezérléseket az újságokból és a folyóiratokból. Egyes vázlatokat pedig ne csak a táblára vesse le, hanem a papírra is rögzítse le és néhány napig függessze ki az osztályban.⁵

A térképvezérlések egyszerűek, áttekinthetők, a lényegeset kiemelik, tanuló számára élményt jelentenek és a történeti esemény átélését elősegítik, ezért bátran besorozhatjuk a hasznos szemléltető eszközök közé.

III. A térképvezérlés készítése

A térképvezérléseket magának a hitoktatóknak kell a tanulóknak előtt elkészítenie. Nem tanácsos a vázlatokat papíron előre elkészíteni és az órán csak előmutatni, mert éppen az a vázlat hatásosságának egyik titka, hogy a tanulóknak szemeláttára készül. Ezért is ér többet, mint a térkép.

Sokan félnek a rajzolástól. Azt hangoztatják, hogy nincs hozzá tehetségük. Pedig annyira mindenkinek kell tudnia rajzolni, amennyi egy egyszerű térképvezérlés elkészítéséhez szükséges. A tanulóifjúság szívesebben fogadja a legegyszerűbb rajzot is, amely előtte készül, mint a legjobban sikerült szemléltető képet. Bátran hangoztathatjuk tanítványainknak, hogy a térképvezérlés tökéletesebb kidolgozására időnk sincsen és a térképvezérlésnek nem is ez a célja. Néhány gyakorlati tanácsot szeretnék még adni egyrészt a kezdeti félelem leküzdésére, másrészt a vázlat elkészítésének megkönnyítésére.

Előljáróban szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a vázlatot nem kell annyira kidolgozni, mint ahogyan a könyvben látható, mert ezt a kidolgozást a nyomtatásban való megjelenés követelte meg. Viszont amennyit az egyszerűsítés miatt a vázlat a látásra való hatásosságából veszítene, annyit könnyen helyrehozhatunk a színes krétával. A színes krétát sohasem szabad mellőznünk a térképvezérlés rajzolásánál.

A térképvezérlés egyik jellemzője a gyorsaság. Ha valaki a tengerpartot úgy akarná kidolgozni, mint a könyvben látható, nagyon sok időt kellene rá áldoznia. Joggal nevezhetnénk ezt időpocsékolásnak, mert ugyanazt a célt a kék színes krétával és egy egyszerű vonallal is eléri. Ugyanúgy az egyes országok területét vagy az egyes felekezetek

⁴ Ezt a követelményt erősen hangsúlyozza *Palló Imre: Történelem a munkafüzetben* című műve. Szerző kiadása. Budapest, 1936.

⁵ Vö. *Karstädt: Der neuzeitliche Geschichtsunterricht in der Volksschule*. Beltz–Berlin, 1930. 33. old.

elterjedését is különféle színű krétával egész egyszerűen jelöljük, nem pedig a könyvben használt különféle jelzési módokkal. A könyvben azért voltam kénytelen ezeket a jelzéseket alkalmazni, hogy a színes kiállítással járó, körülményes, többszöri nyomást és a jelentősen nagyobb költséget elkerüljük.

A térképvázlat felrajzolásában nagy segítségünkre van a fokbeosztás. A térképvázlatoknál általában nem szoktak fokbeosztást adni. Nekem sem a földrajzi helymeghatározás volt a célom (ezért nem számoztam meg a szélességi és hosszúsági köröket), hanem hogy a rajzolásához segédvonalakat adjak. A táblára egészen halványan felrajzolhatjuk ezeket a segédvonalakat, azután már könnyű lesz az egyes négyzetekbe eső rajzot a táblára átvinni.

Egypár vázlatnál alkalmaztam Van Loon módszerét, aki a partvonalak és országhatárok görbületét kiegyenesíti, megtartva mégis annak jellegzetes formáját. Elismerem, hogy az egyenesvonalú vázlatokkal nehéz megbarátkozni, de a tapasztalat szerint sokkal könnyebben és gyorsabban lehet így, egyenes vonalakkal rajzolni.⁶

Tehát a különféle mintázott vonalak helyett egyszerű, de színes vonalakat rajzoljunk. A rajznál mindig világos színeket használjunk, mert a sötét szín a fekete táblán nehezen látható. A térképvázlatoknál látható nyilakat mindig élénkpiros színű krétával rajzoljuk. A vázlatok címét is írjuk fel szembetűnő nagy betűkkel.

Önmagunk segítségére, valamint időnyerésre is (tanítványaink előtt ez utóbbit emeljük ki) a középiskolában igen alkalmas az a megoldás, hogy a vázlat keretét (tengerpart, folyók, országhatárok stb.) a hittanóra előtt egy ügyesebb növendékünkkel felvázoltatjuk. A keretbe azután már könnyen berajzolhatjuk a vázlat fontos vonalait és jeleit a magyarázat közben.

Amit a hitoktató rajzol, az mélyebben bevésődik a tanuló emlékezetébe. De amit a tanuló maga is lerajzol, az még mélyebben. Ezért a munkaiskola a térképvázlatot a tanulóval berajzoltatja a munkafüzetébe. Ennek még az az előnye is megvan, hogy a tanulóval mintegy utána gondoltatja az eseményt.⁷

Nagyon helyes, ha a tanulók is lerajzolják a térképvázlatokat, de amíg a hitoktató rajzol, addig a tanulók ne rajzoljanak. Erre az óra végén lehet időt adni. Ha a hitoktató az óra előtt felrajzoltatja a keretet, akkor ugyanazt tanítványainak házi feladatként már előtte való órán adja fel, hogy a vázlatkészítés tanítványainál is simán menjen.

IV. Bibliai térkép az elemi iskolában

Mint már a bevezetőben jeleztem, a bibliai térképet olyan formában kell az elemi iskolában alkalmazni, amely a tanulók értelmi fejlettségének és érzelmvilágának megfelel.

Szerény véleményem szerint a negyedik osztályban lehet először a térképet mint szemléltető eszközt alkalmazni. Persze ezeknél a kis elemistáknál nem a komoly, nyomtatott bibliai térképekre gondolok, hanem az ő lelkületüknek megfelelő, képes vagy tapadós térképre. Ezek a térképek nagyon leegyszerűsítettek és a negyedikes elemistának már vannak olyan fogalmai a térképről, amelyek a képes vagy a tapadós térkép megértéséhez szükségesek.

A képes térkép lényege abban áll, hogy a megfelelő helyre nem város vagy folyó vagy tenger vagy hegy földrajzi jelét, hanem az ott történt esemény jelképét rajzoljuk be. A dolog nagyon egyszerű. Nehézséget csak a megfelelő jelképek kigondolása okoz. A jelképeknek egyszerűeknek kell lenniük, hogy a tanulók könnyen lerajzolhassák. E mellett azonban kifejezőknek is, hogy a tanuló a legkisebb fejtörés nélkül azonnal megértse, mit akar a jelkép kifejezni.⁸

⁶ Van Loon: *Du und die Erde*. Berlin, 1932. Az összes térképet ilyen egyenesített vonalakkal közli.

⁷ Ezt a rajzoltatást nagyon ajánlja dr. H. Tschersig: *Beiträge zur Methodik des Geschichtsunterrichts* című művében. Diesterweg, Frankfurt a. M. 1928. 17–18. old.

⁸ A francia katekizmus hozott ilyen képes térképet, de nem jelképekkel, hanem apró képekkel. Ezeket az apró képeket az elemista gyermek nem tudja lerajzolni, ezért szemléltető eszköznek ilyen formában nem

A tapadós térképnek a lényege ugyanaz, mint a képes térképé: a megfelelő földrajzi helyre odatapasztjuk a bibliai esemény képét. A falitáblára rajzszöggel megfelelő nagyságú fekete posztót szegezünk. Erre a posztóra felvázoljuk a térkép keretét (tengerpart, folyók, tavak – esetleg hegyek és országhatárok). A bibliai események kis szentkép nagyságú képét pedig flanelre ragasztjuk. Ha most a kis képet a posztóhoz nyomjuk, az minden nehézség nélkül odatapad és ottmarad.⁹

A hatodik elemiben már komolyabb térképet készíthetünk. Ezen a térképen azonban csak azok a földrajzi helyek szerepelhetnek, amelyeket az elemi iskolás biblia megemlít. Ezáltal elkerülhetjük a térkép zsúfoltságát.

Gyakorlatilag a legmegfelelőbb ezt a térképet fokozatosan elkészíteni. Először csak a fókuszterületet rajzoljuk meg és a keretet (tengerpart, folyók, hegyek), azután a bibliai események sorrendjében minden egyes tanítás alkalmával a térképre berajzoljuk az esemény színhelyét. Nagyon helyes, ha a tanulók hasonló módon maguknak is készítenek saját kis térképet. A folyton kialakuló, növekedő térkép szinte élni fog a gyermek előtt és nem lesz unottá.

alkalmazható. A hiányon úgy próbáltam segíteni, hogy különféle rajzos hitoktatási segédkönyvekben kutattam megfelelő jelképek után és magam is próbáltam kitalálni ilyent. A néhány oldallal később közölt képes térkép még a kezdeményezés jele, de remélhetőleg többek hozzászólásával és közreműködésével idővel szépen ki fog alakulni.

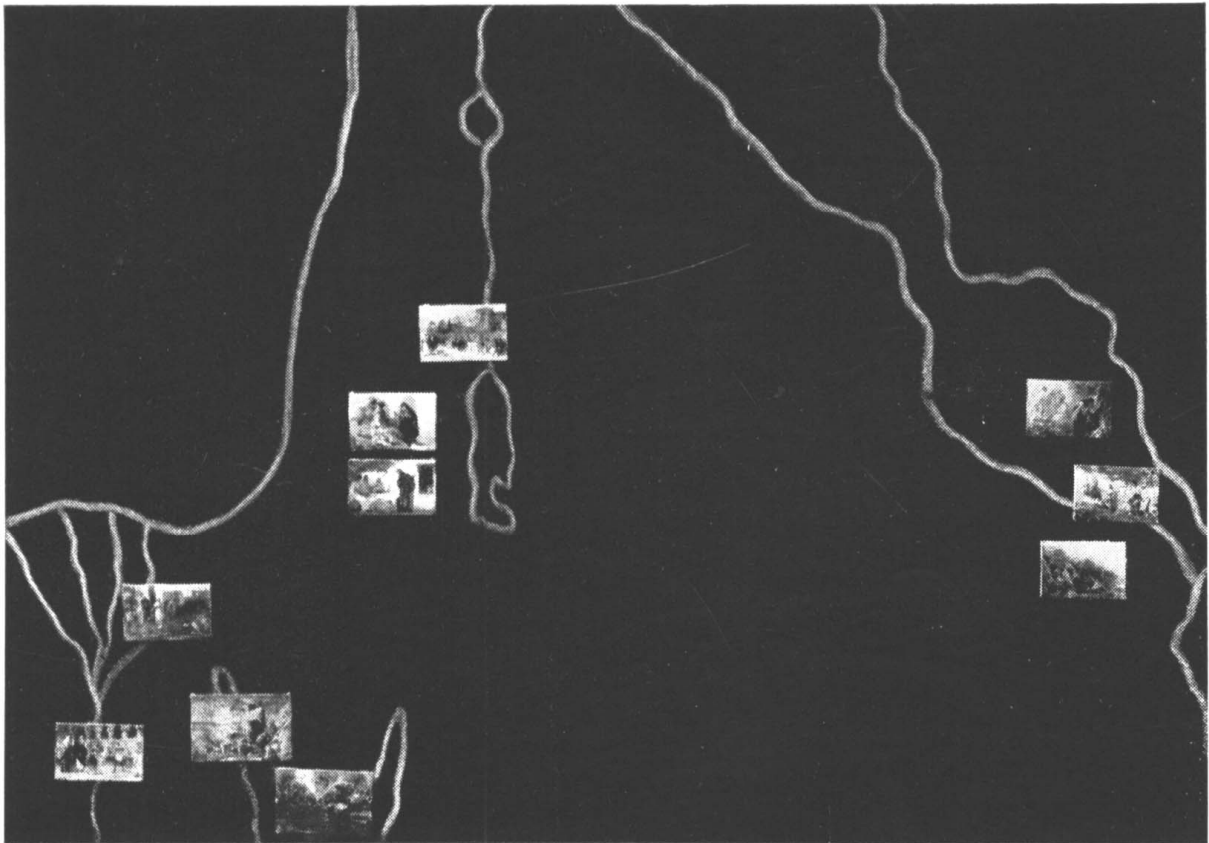
⁹ Magát a módszert Szőke M. Annuntiata irgalmas nővérnek, a székesfehérvári Ferenc József Nőnevelő Intézet gyakorló alsós osztályai vezetőjének, egyik beszéd- és értelemgyakorlati óráján láttam először. Tőle vettem át az elgondolást és alkalmaztam a hitoktatásra.

2. Tapadós térkép

A táblára kifeszített posztóra felvázoljuk a térkép keretét (tengerpart, folyók, tavak),
azután a „tapadós” bibliai képeket a földrajzi helynek megfelelő helyre tesszük.

Ajánlatos itt is színes krétával dolgozni!

TAPADÓS TÉRKÉP

3. Az ószövetségi történetek színhelye

Minden középiskolás tankönyv térképet közöl ezen a címen. A térkép hozza azoknak a történeti eseményeknek a színhelyét, amelyeket a középiskolás tankönyv elmond. Éppen ezért a jelen térkép az elemi iskolások számára készült. Csakis azoknak az ószövetségi történeteknek színhelyét közli, amelyek az elemista bibliában vannak.

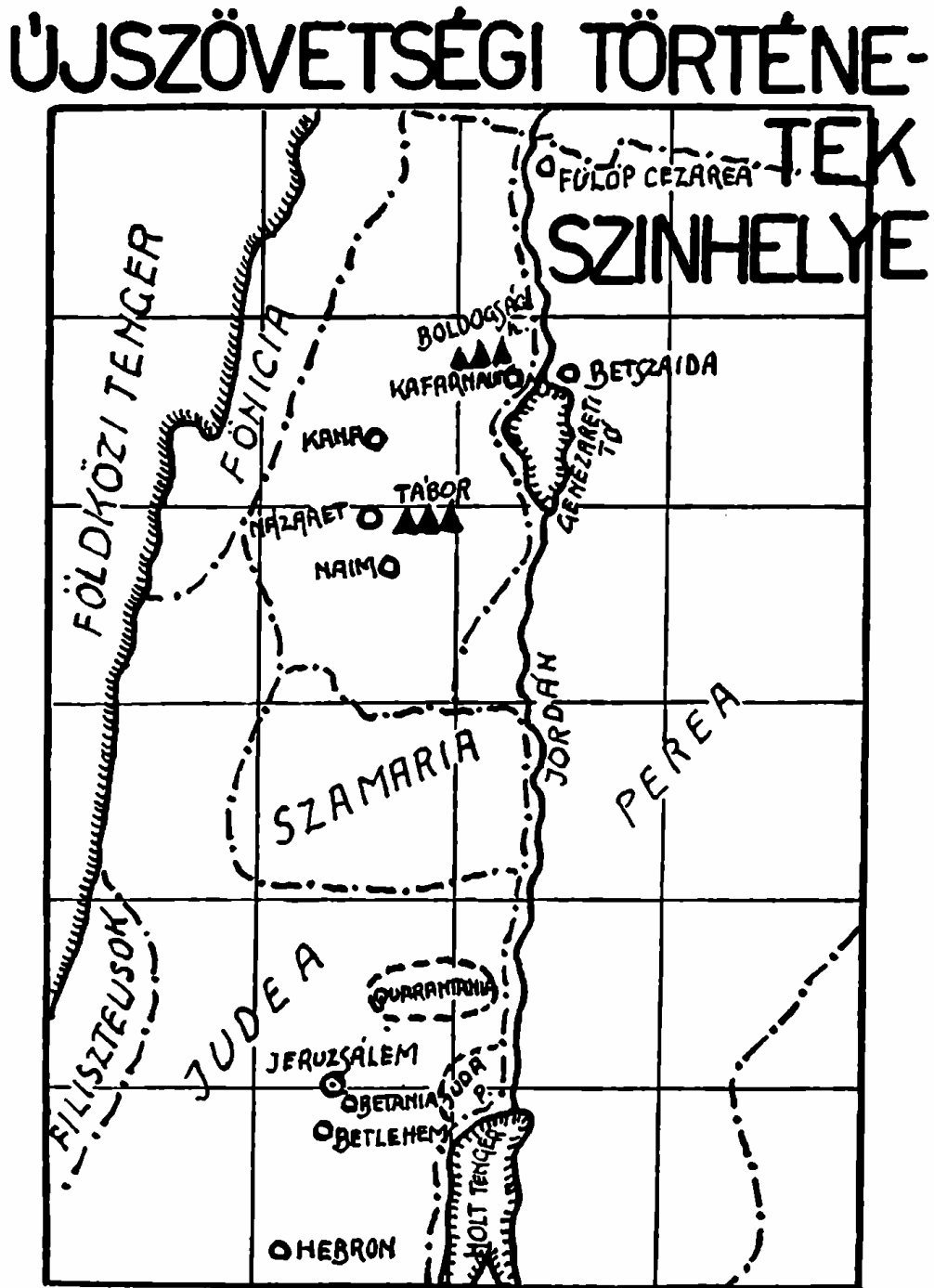
A leghelyesebb a térképet fokozatosan elkészíteni a tanulók együttműködésével. Előbb csak a keretet rajzoljuk meg, azután sorban mindig a bibliai történet tanításával kapcsolatban rajzoljuk be a megfelelő helyet, így a térkép nem unalmas holt tárgy, hanem folyton növekedő „élő” szemléltető eszköz lesz.

ÓSZÖVETSÉGI TÖRTÉNETEK

4. Az újszövetségi történetek színhelye

Az ószövetségi térképnél jelzett elvek alapján készült ez az újszövetségi térkép is. Ezt is ugyanúgy fokozatosan készítsük el, mint az ószövetségit.

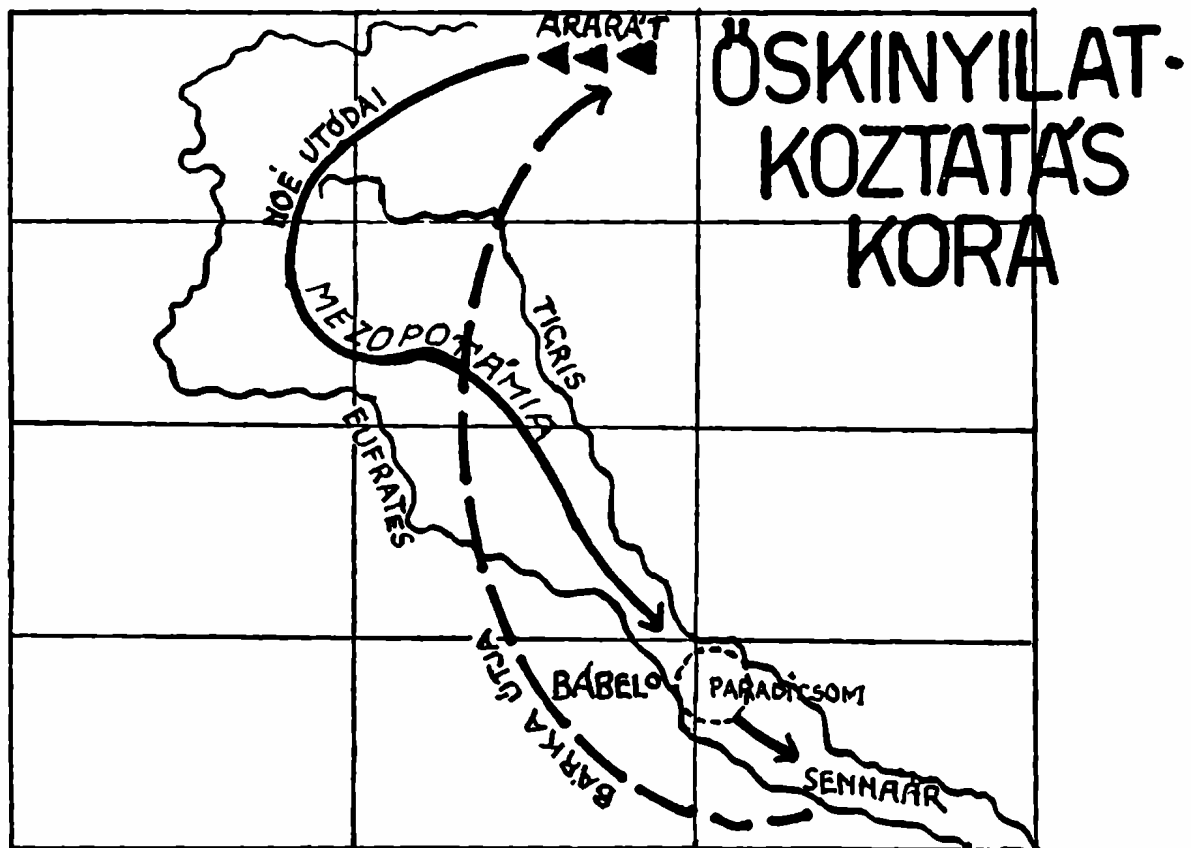
V. Térképvázlatok a középiskolai biblia- és egyháztörténet tanítás számára

1. Az őskinyilatkoztatás kora

Az őskinyilatkoztatás korának története a Tigris és az Eufrátes vidékén játszódott le.

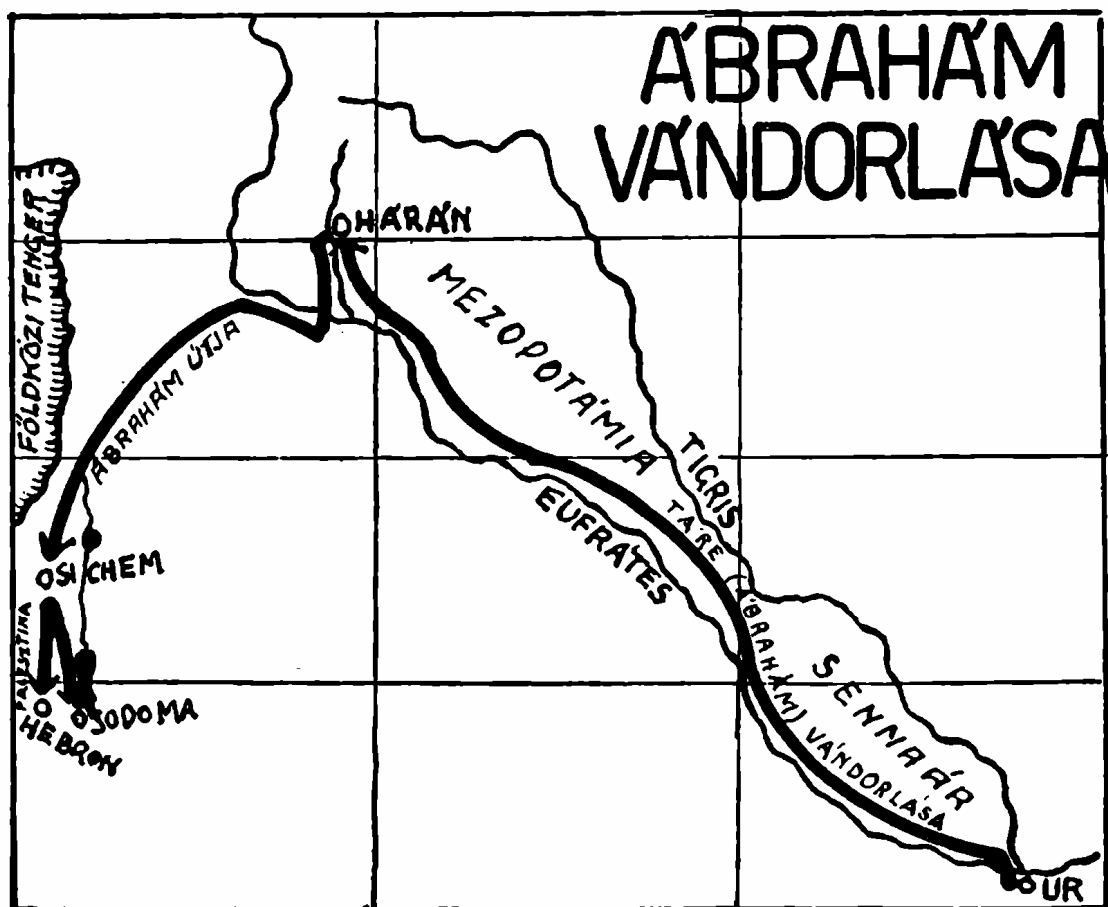
A Paradicsomot a hagyomány a két hatalmas folyó közé helyezi. A Paradicsomból kiűzve ősszüleink Sennaárban telepednek meg. A bárka Noét és családját felviszi Örményországba, ahonnan lassan húzódnak le Noé utódai a folyóközben vissza Sennaárba.

Bábel héber neve az akkád Babilonnak.

2. Ábrahám vándorlása

Ábrahám atyja, Táré, családjával a kaldeus *Ur* városból a mezopotámiai *Hárán*-ba költözött. Táré halála után Ábrahám mint családfő, az Isten parancsára, atyafiaival együtt az ígéretföldjére, *Kánaánba* vándorolt. Kánaánban előbb *Sichemben* telepedtek meg. Utóbb a két testvér szétvált. Ábrahám *Hebronban*, Lót pedig *Sodomában* keresett magának végleges szállást.

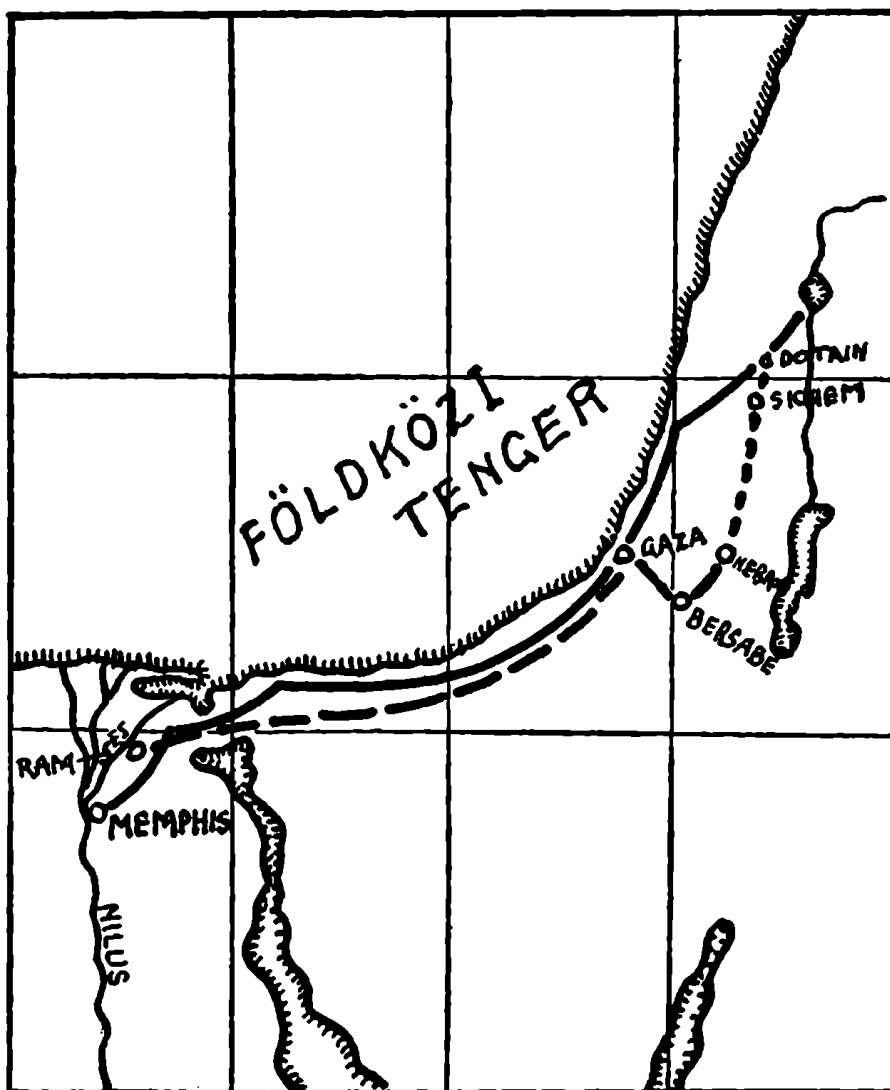
3. József Egyiptomban

Izrael, aki családjával *Hebronban* lakott, egyszer elküldte Józsefet a nyájakat legeltető testvérei után. József *Sichemen* keresztülmenve *Dotainban* találta meg testvéreit.

A gonosz testvérek eladták őt a Dotainon átvonuló kereskedőknek, akik a tengerpart mellett vonuló karavánúton Egyiptomba vitték. *Memphisben*, a fáraók székvárosában eladták Putifárnak.

Később Izrael maga is átköltözött Egyiptomba. *Hebronból Bersaben* és *Gázán* keresztül jutottak el *Ramsesbe*, Gessen tartomány fővárosába.

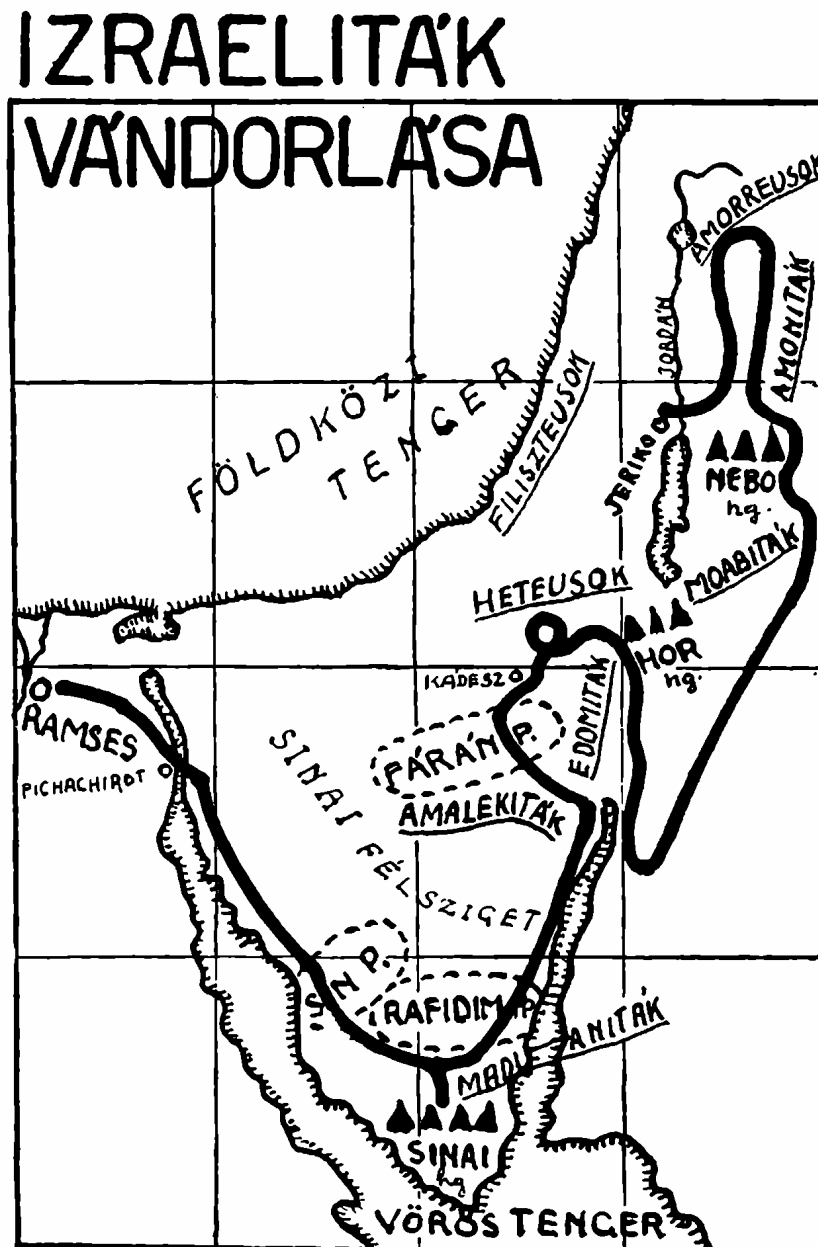
JÓZSEF EGYIPTOMBAN

4. Izraeliták vándorlása

Mózes ki akarta kerülni a filiszteusokkal való háborút, ezért nem a legrövidebb úton, hanem a *Sinai-félszigetet* körüljárva vezette az izraelitákat.

Az izraeliták *Ramsesből* indultak el. *Pihachirotnál* keltek át a *Vörös-tengeren*. Ezután a *Sinai-félsziget* partja mellett haladtak. A *Sin-pusztában* adta Isten nekik a fürjeket és a mannát eledelül. A *Rafidim-pusztában* kellett először harcolniuk. Mózes imádságától segítve győzték le az amalekitákat. Azután a *Sinai-heggyhez* értek, ahol Isten kihirdette a tízparancsolatot. *Fáran-pusztában* történt a kémek által megijesztett nép zúgolódása és Kórének, valamint társainak lázadása. *Kádesznél* vízhiány miatt zúgolódott a nép és maga Mózes és Áron is kételkedtek, hogy az Isten még ad vizet a folyton elégedetlenkedő népnek. *Hór hegyénél* meghalt Áron. A *Hór-hegyet* túlhaladva az *edomiták földje* mellett az ismételten zúgolódó népet az Isten mérges kígyókkal bünteti. *Nébó hegyén* meghal Mózes. Józ sue átveszi a vezérséget és a népet a *Jordánon* átvezetve elfoglalja *Jerikót*. Ezzel Izrael népének vándorlása befejeződött.

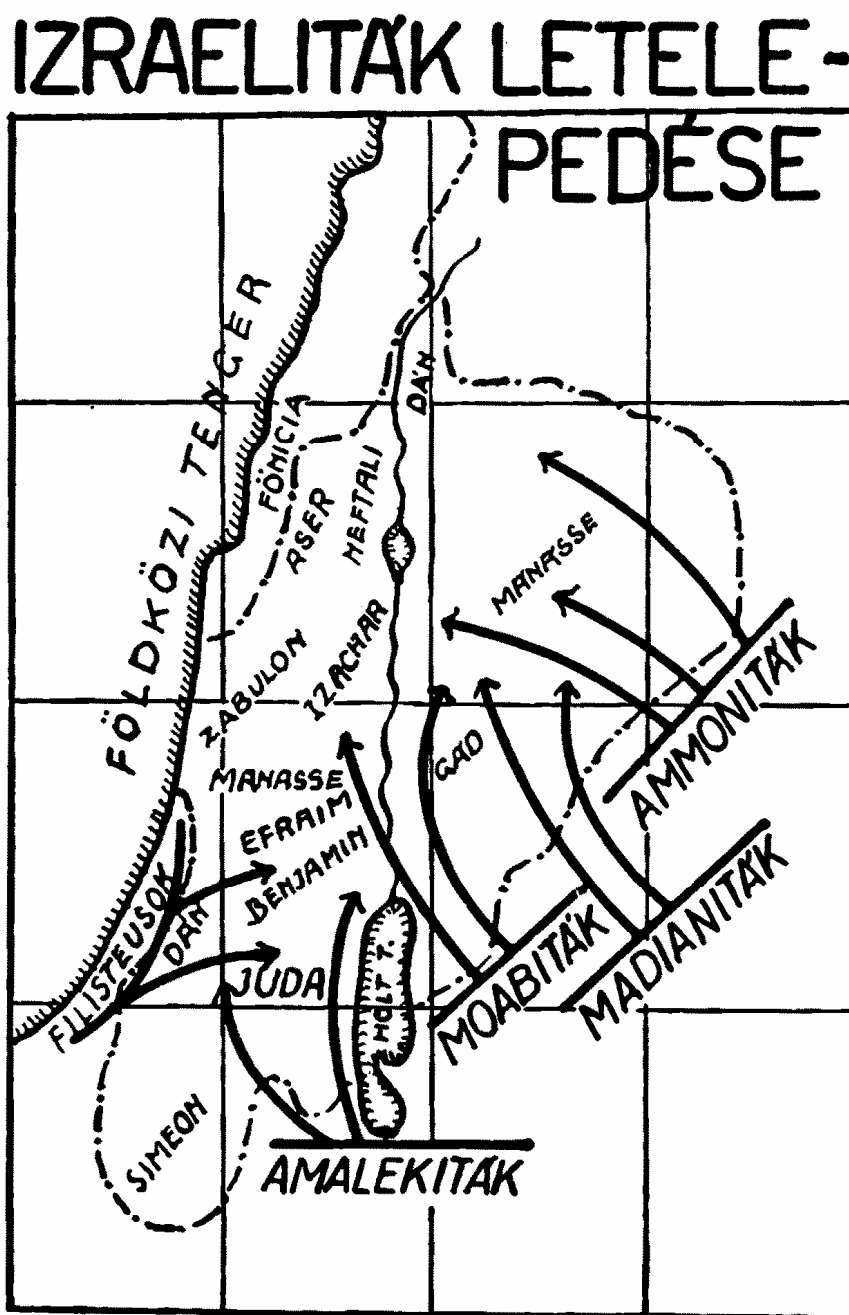

5. Izraeliták letelepedése

Józsue a meghódított országot felosztotta a törzsek között. A törzsek a kijelölt helyen letelepedtek. Az izraelitáknak sokszor kellett harcolniuk a környező pogány népekkel, akiknek a hatalmába gyakran átadta Isten a bálványimadásba süllyedt népet.

A megtért népet egy-egy Istentől támasztott vezér szabadította meg:

1. *madianitáktól* Gedeon
2. *filiszteusoktól* Sámson
3. *ammonitáktól* és
4. *amalekitáktól* Saul
5. *moabitáktól* Dávid.

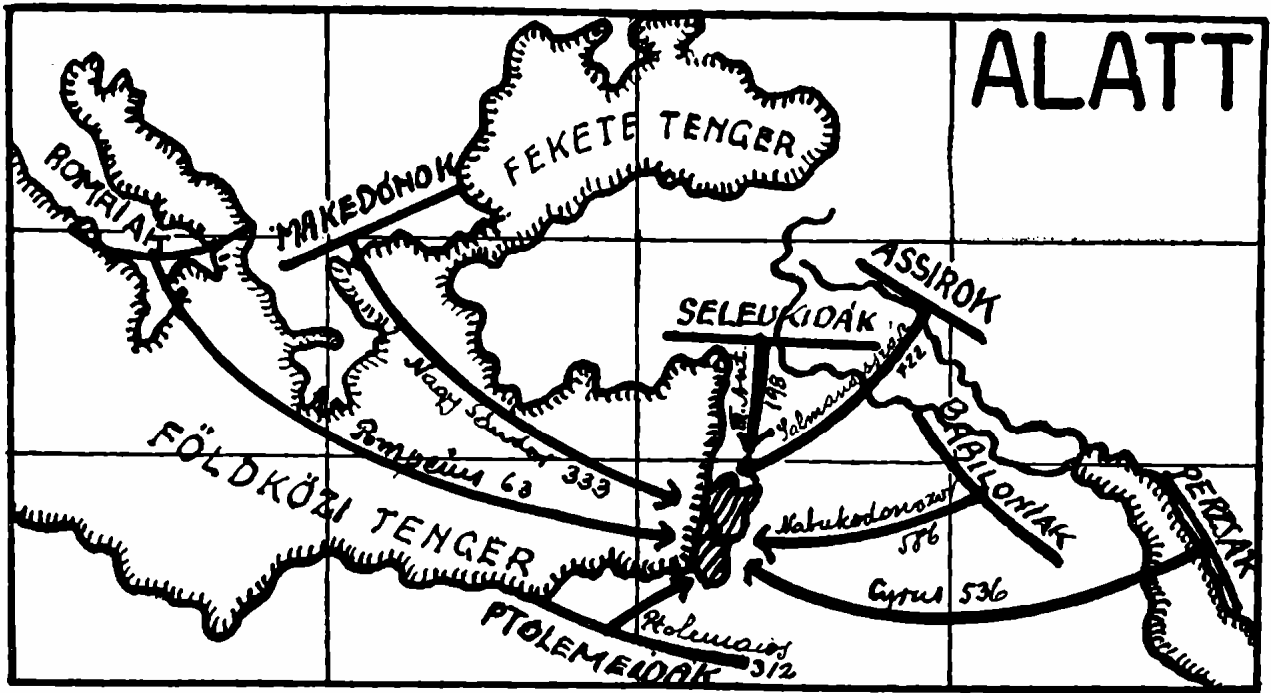

6. Palesztina idegen uralom alatt

Az izraeliták konok bálványimádását Isten azzal büntette, hogy Palesztinát sorozatosan idegen hatalmak igájába hajtotta:

1. Szalmanasszár az asszírok királya meghódította Izrael országát. (Kr. e. 722)
 2. Nabukodonozor babiloni király elfoglalta Júda országát. (Kr. e. 586)
 3. Cyrus a perzsák királya meghódította egész Palesztinát. (Kr. e. 536)
 4. Nagy Sándor a makedónok királya szintén egész Palesztinára terjesztette ki a hatalmát. (Kr. e. 333)
 5. I. Ptolemaiosz egyiptomi király vette azután birtokába a területet. (Kr. e. 312)
 6. III. Antiokusz szír király kezébe került a hatalom azután. (Kr. e. 198)
 7. Pompeius végül a rómaiaknak szerezte meg a területet. (Kr. e. 63)
- Zsidóország később sem támadt fel többet. Palesztina továbbra is idegen uralom alatt maradt.
8. Keresztény császárok vették át az uralmat a pogány római császároktól. (Kr. u. 323)
 9. Arabok követték őket az uralomban. (Kr. u. 637)
 10. Jeruzsálemi királyságot a keresztesháborúk vitézei alapították meg, akik az araboktól elhódították Palesztina egy részét. (Kr. u. 1096)
 11. Egyiptomi uralkodók terjesztették ki azután hatalmukat Palesztinára. (Kr. u. 1292)
 12. Török szultánok kebelezték be birodalmukba azután ezt a területet. (Kr. u. 1517)
 13. Angolok vették át a hatalmat a törököktől legutoljára. (Kr. u. 1918)

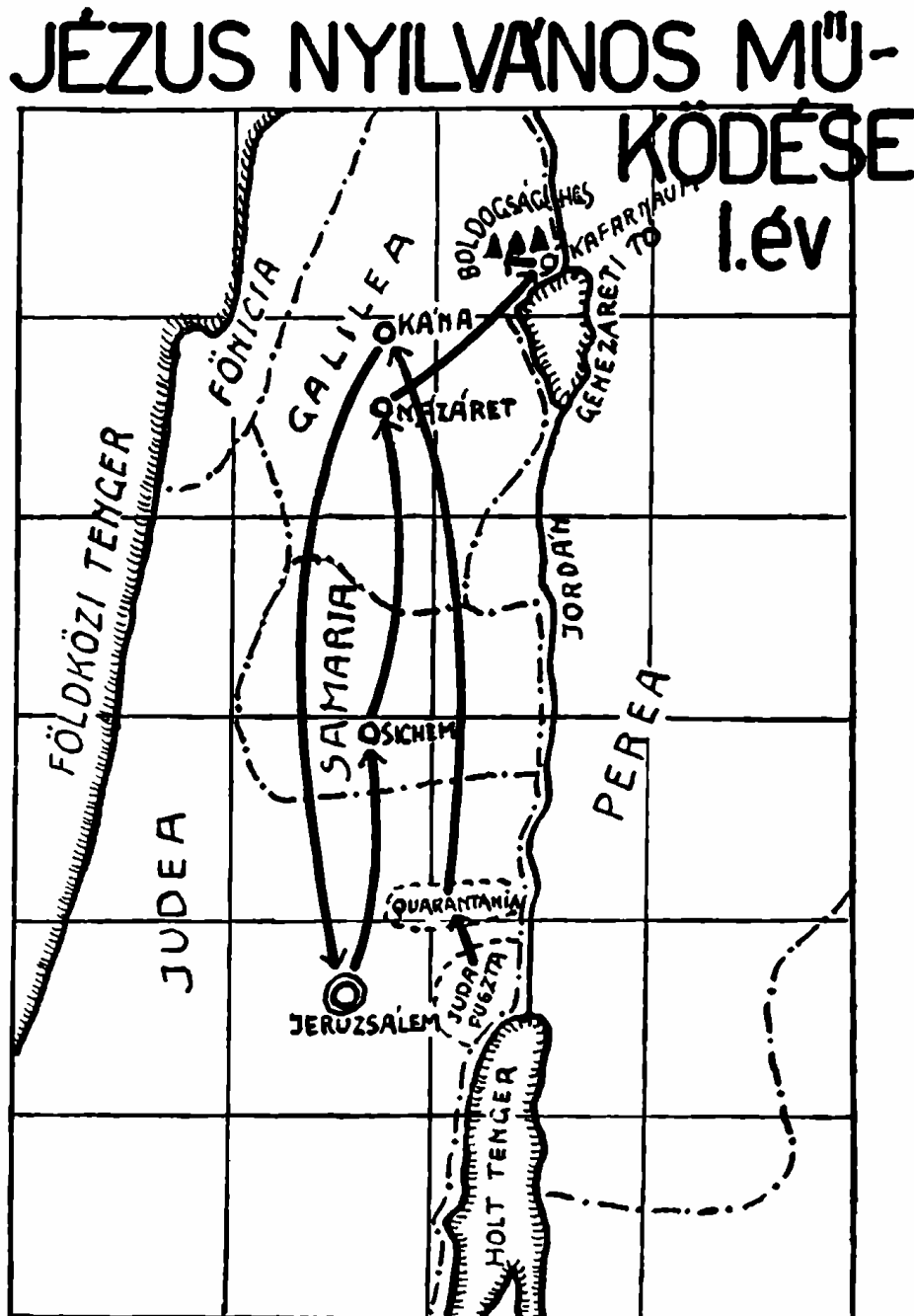
PALESZTINA IDEGEN URALOM

8. Jézus nyilvános működése. I. év

Az első év eseményeinek színhelye. Összefoglaló ismétlésre.

1. Jézus kereszttelkedése a *Júda pusztájában*.
2. megkísértése a *Quarantania-pusztában*.
3. a vizet borrá változtatja a *kánai menyegzőn*.
4. kiűzi a kereskedőket a *jeruzsálemi templomból*.
5. beszélgetés a szamaritánus nővel *Sichemben* Jákob kútjánál.
6. tanítása *Názáretben*.
7. és *Kafarnaumban*.
8. beszéde a *Boldogság hegyén*.
9. csodás halfogás a *Genezáret tavánál*.
10. bélpoklos és inaszakadt meggyógyítása *Kafarnaumban*.

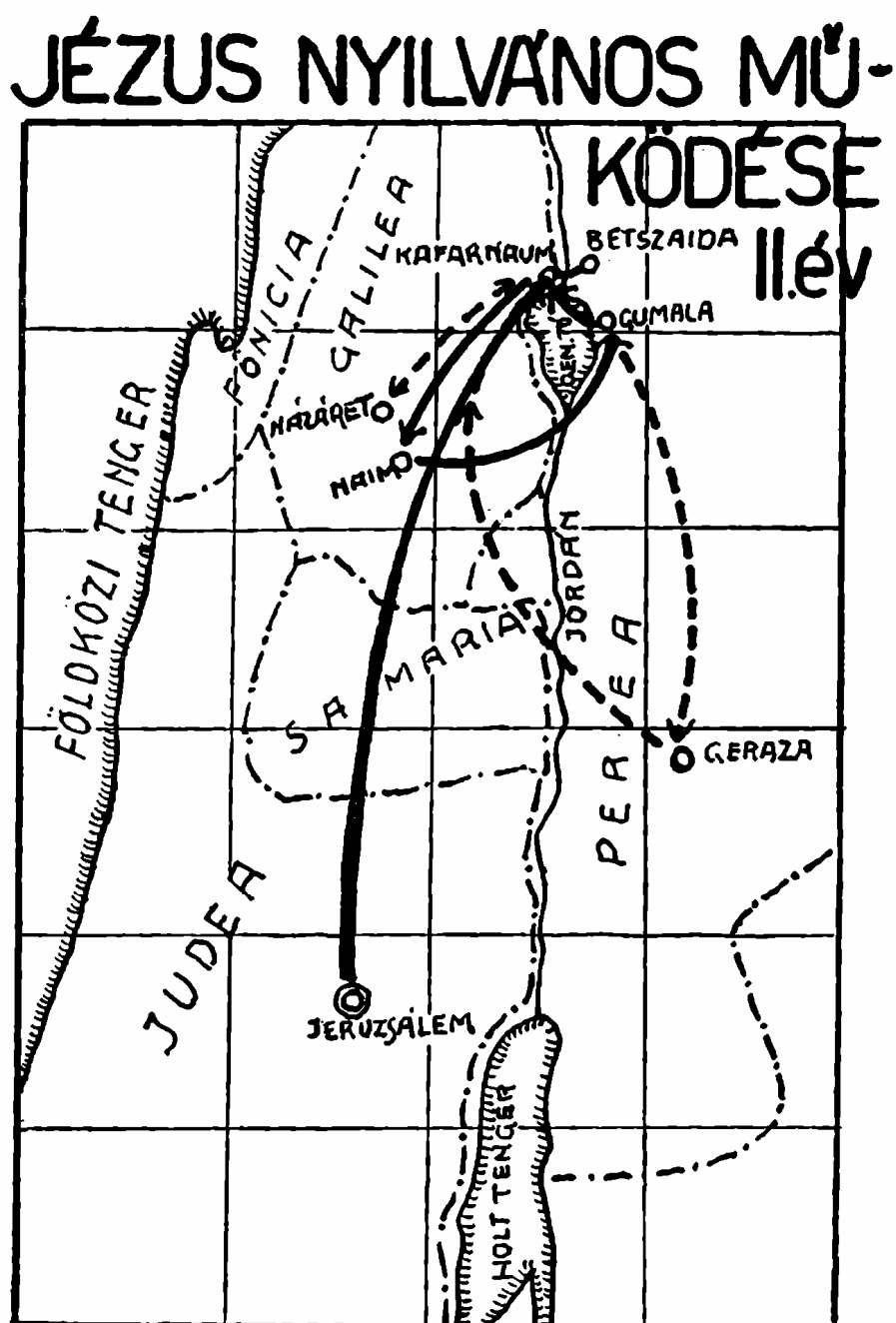

9. Jézus nyilvános működése. II. év

A második év eseményeinek színhelye. Összefoglaló ismétlésre.

1. A 38 éve beteg ember meggyógyítása *Jeruzsálemben*.
2. Százados szolgájának meggyógyítása *Kafarnaumban*.
3. Halott ifjú feltámasztása és lakoma Simon farizeusnál *Naimban*.
4. Tanítás a *Genezáreti-tó* partján Gumala környékén.
5. A háborgó *Genezáreti-tó* lecsendesítése.
6. Jairus leányának feltámasztása *Kafarnaumban*.
7. Csodás kenyérszaporítás *Betszaidában*.
8. Az Oltáriszentség megígérése *Kafarnaumban*.

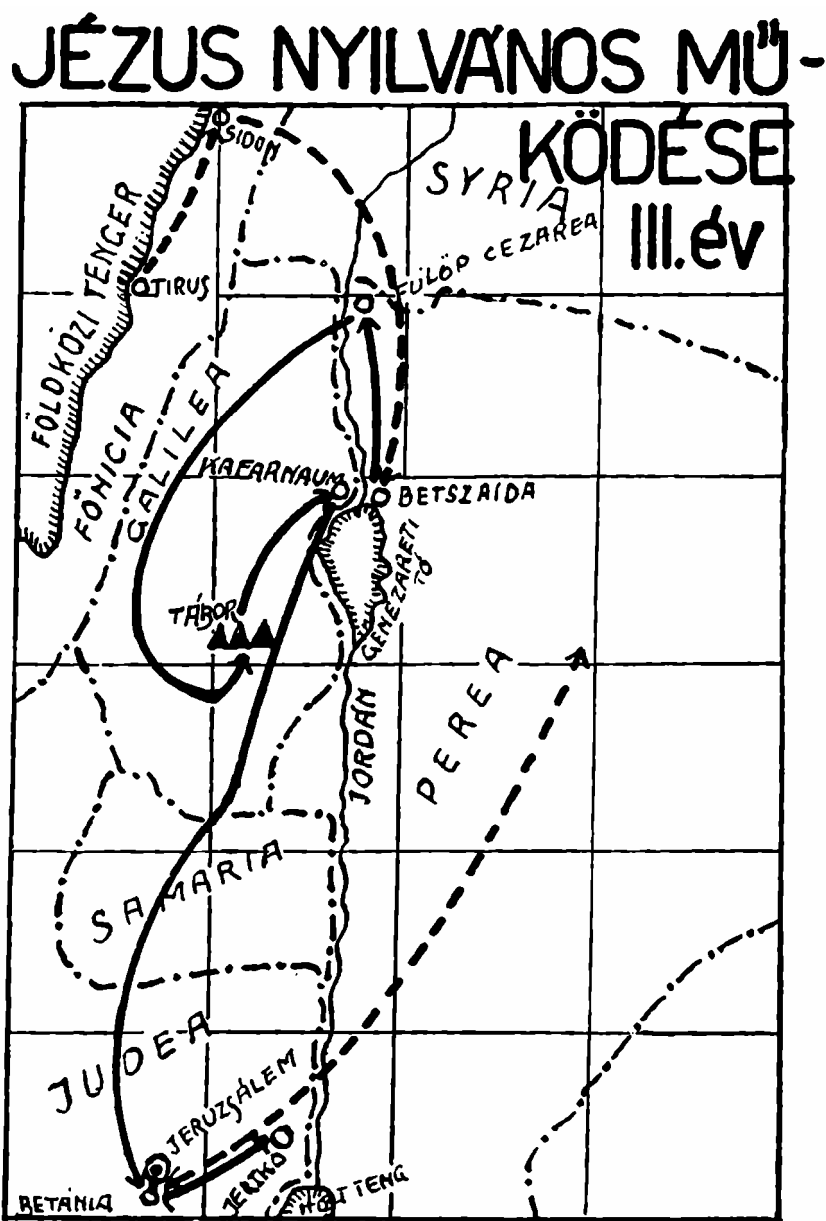
Közben ördögűzés Gerazában és tanítás Pereában, Samariában és Galileában.

10. Jézus nyilvános működése. III. év

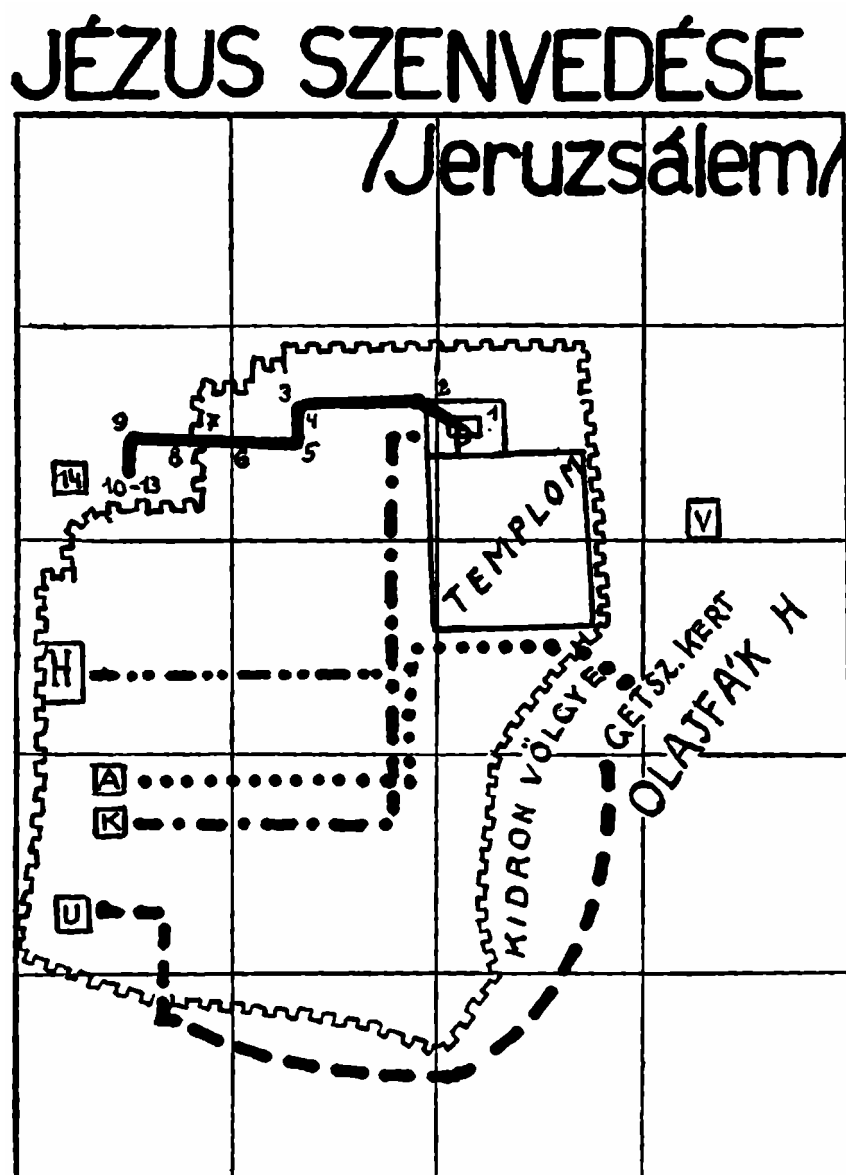
A harmadik év eseményeinek színhelye. Összefoglaló ismételésre.

1. Jézus föníciai útja *Tirus és Sidon környékén*.
2. Süketnéma meggyógyítása *Betszaidában*.
3. Megígéri Szent Péternek, hogy az Egyház fejévé teszi *Fülöp Cezáreában*.
4. Színeváltozás a *Tábor-hegyen*.
5. Tanítása *Kafarnaumban*.
6. Utazása *Samarián keresztül*.
7. Máriához és Mártához *Betániába*.
8. Tanítása *Jeruzsálemben*.
9. Vakonszülött meggyógyítása *Jeruzsálemben*.
10. Tanító körútja *Pereában*.
11. Lázár feltámasztása *Betániában*.
12. A *jerikói vak* meggyógyítása.
13. Látogatása *Mária, Márta és Lázárnál Betániában*.
14. Ünnepeles bevonulása *Jeruzsálembe*.

11. Jézus szenvedése (Jeruzsálem)

Az Úr Jézus az *utolsó vacsora terméből* (U) kiment a *Getszemáni-kertbe*, az *Olajfák hegyére*. Itt imádkozott és lelki fájdalmában vért izzadott. (V) Elfogatása után elvitték (Szent János szerint) *Annás főpap házába* (A) majd onnan *Kaifás főpaphoz* (K) ahol halálra is ítélték. Kaifástól *Pilátushoz* (P) vitték Jézust, hogy hagyja helyben a halálos ítéletet. Pilátus előbb elküldte *Heródes Antipashoz* (H) de az visszaküldte hozzá Jézust. Miután Pilátus halálra ítélte Jézust (1) lakásából, az Antónia-várból elindult a menet, hogy a kb. 600 méteres úton elkísérje Jézust a kivégzés helyére. Jézus vállára rátették a nehéz keresztet. (2) Alig haladtak talán száz métert, már leroskadt az Úr Jézus a nehéz kereszt alatt. (3) Az út kanyarodásánál találkozott Édesanyjával, a Boldogságos Szűz Máriával. (4) Közben Jézus annyira elerőtlenedett, hogy a katonák félték, hogy Jézus útközben meghal. Ezért Cyrenei Simont kényszerítették, hogy segítse a keresztet vinni. (5) Nem sokkal ezután jött oda Veronika és kendőjével letörölte Jézus véres-verítékes arcát. (6) A kapunál Jézus másodszor is leroskadt a kereszt alatt. (7) Majd találkozik az Ót sirató asszonyokkal. (8) A következő útkanyarulatnál harmadszor is leroskad a kereszt alatt. (9) Megérkezve a Kálvária-hegyre megfosztják ruháitól, rászégezik a keresztre, háromórai szenvedés után meghal, ezután leveszik a szent testet a keresztről. (10–13) Jézus testét a szomszédos hegyoldalban egy sziklába vágott új sírba helyezték. (14)

12. Az apostolok működése és halála

42-ben az apostolok felosztván maguk között a világtájakat, széteszlottak, hogy Krisztus tanítását mindenfelé elvigyék.

1. *Szent Péter* Jeruzsálemben, Antiochiában, végül Rómában működött, ugyanitt feszítették keresztre 67-ben.

2. *Szent Jakab id.* Jeruzsálemben működött. Heródes Agrippa lefejeztette 41-ben.

3. *Szent András* Origenes tanúsága szerint Szkythiában működött és a görögországi Patraszban keresztre feszítették (kb. 70-ben).

4. *Szent Jakab ifj.* Jeruzsálemben működött. Josephus Flavius szerint 62-ben megkövezték.

5. *Szent Tádé* Szíriában, Arábiában, Mezopotámiában működött. Szíriában fejezték le kb. 70-ben.

6. *Szent Simon* Perzsiában működött. Itt fűrészelték ketté Suanir városban kb. 70-ben.

7. *Szent Máté* Etiópiában működött, máglyahalált halt kb. 60-ban.

8. *Szent Bertalan* Mezopotámiában, Lídiában, végül Örményországban működött. Itt előbb elevenen megnyúzták, majd keresztre feszítették kb. 60-ban.

9. *Szent Fülöp* Frígiában működött. Fővárosában Hieropolisban lefejezték.

10. *Szent Tamás* Parthiában működött és itt lándzsával végezték ki kb. 68-ban.

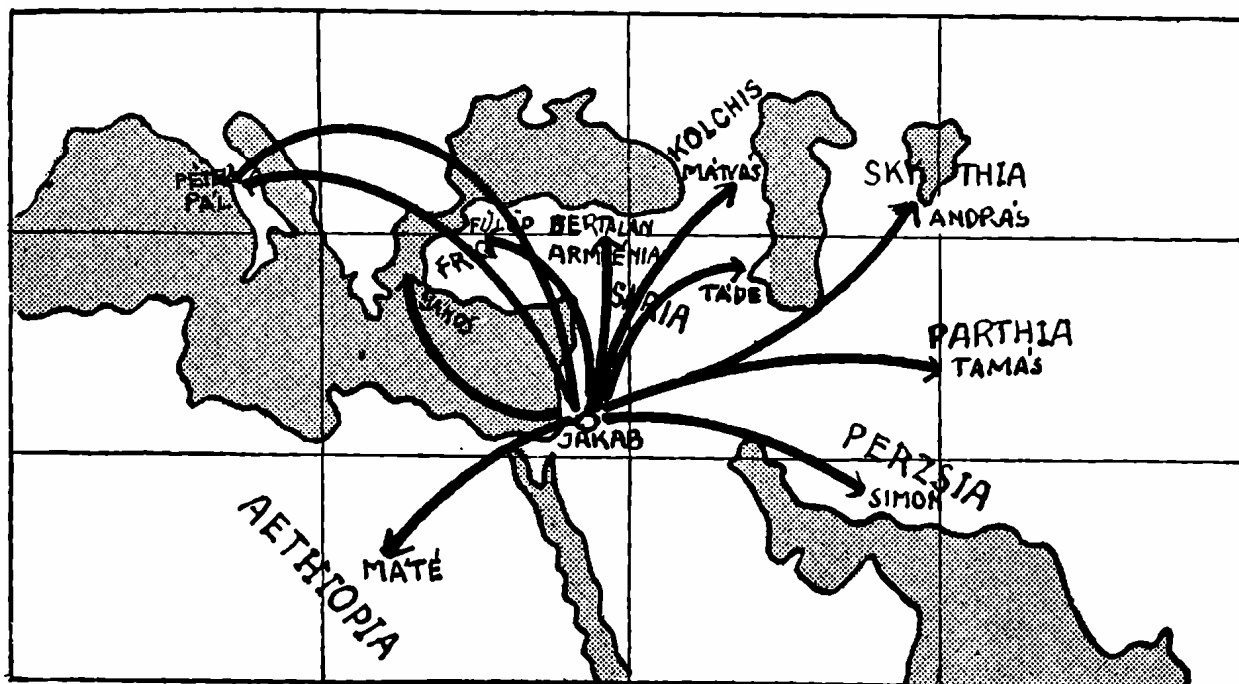
11. *Szent Mátyás* Efezusban, majd Kolchis tartományban működött. Keresztre feszítették kb. 60-ban.

12. *Szent Pál* nagy térítő utakat tett Kis-Ázsiában és Görögországban. Rómában fejezték le 67-ben.

13. *Szent János* előbb Efezusban működött, majd Patmos szigetére került száműzetésbe. Itt halt meg természetes halállal 101-ben.

Az első század végén az akkor ismert világban már jelentékenyen elterjedt a kereszténység.

APOSTOLOK MŰKÖDÉSE

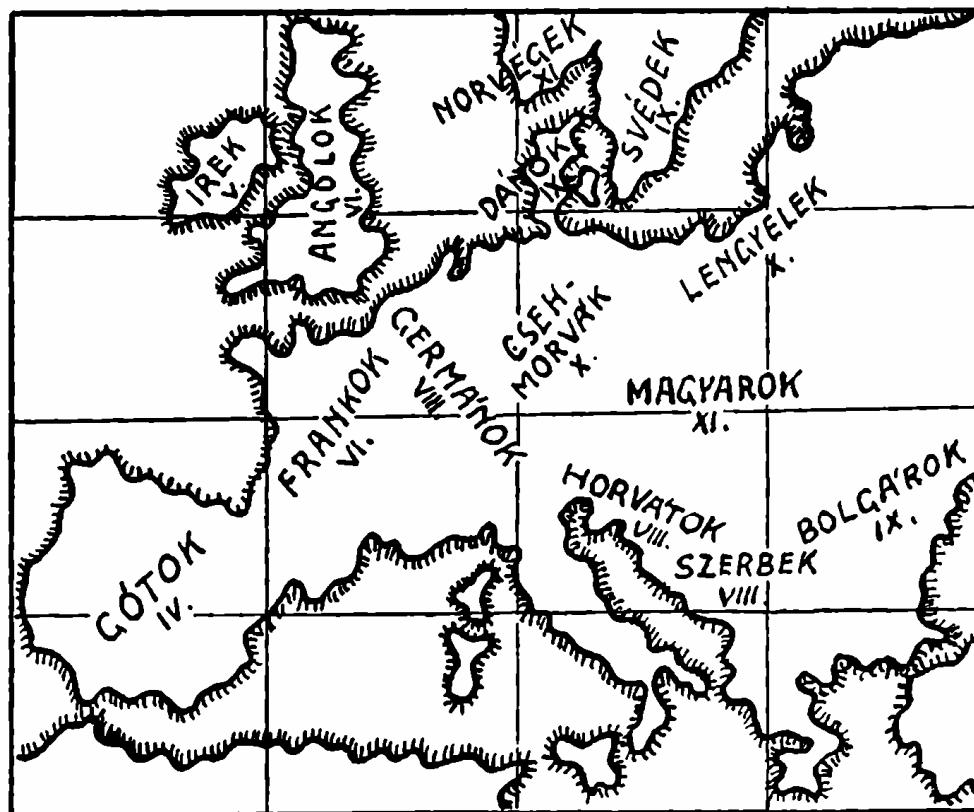
13. Az európai népek megtérése

Az európai népeket a IV–XI. század között térítették meg az Egyház missziós papjai és szerzetesei. A megtérés idejét tekintve öt csoportba oszthatjuk a népeket:

1. *A keresztény ókorban:* gótok, írek, angolok, frankok.
2. *A VIII. században:* germánok, horvátok, szerbek.
3. *A IX. században:* dánok, svédek, bolgárok.
4. *A X. században:* cseh-morvák, lengyelek.
5. *A XI. században:* magyarok, norvégek.

A határokat kialakulatlanságuk és folytonos változásuk miatt nem lehet berajzolni, hanem csak a neveket írjuk be, de minden csoport nevét más színű krétával írjuk be a térképbe, hogy a tanulóknak annál elevebb szemléletük lehessen a megtérés idejéről.

EUROPÁI NÉPEK MEGTÉRÉSE

14. A mohamedánizmus elterjedése

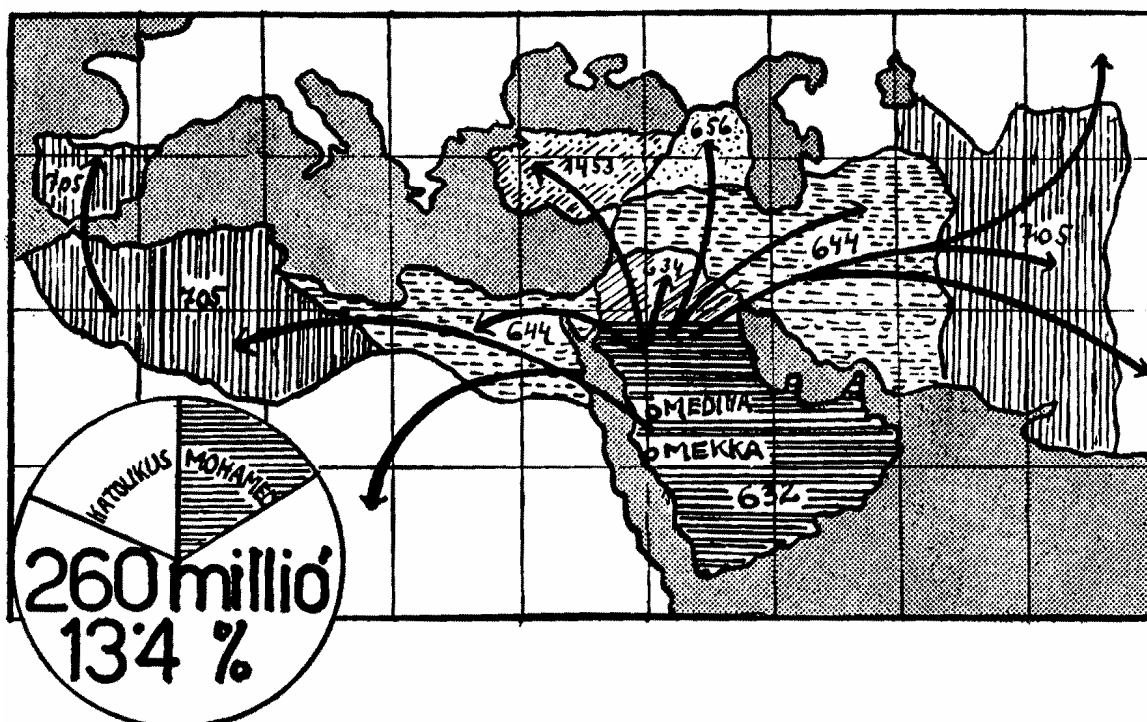
Mohamed megengedte a vallásnak fegyverrel való terjesztését, sőt az ezen harcban elesetteknek a hetedik mennyország gyönyöreit ígérte.

A vallási fanatizmust használták ki a kalifák, elterjesztve a mohamedánizmust és kipuhtítva a kereszténységet Észak-Afrikában és Kis-Ázsiában.

- I. 632 Arábia – Mohamed halálakor
- II. 634 Palesztina
- III. 644 Szíria, Perzsia, Egyiptom
- IV. 656 Örményország
- V. 705 India, Észak-Afrika, Ibéria
- VI. 1453 Bizánci császárság.

Ha a kalifák politikai hatalma megkisebbedett is, a mohamedánizmus mint vallás, még növelte területét azután is.

MOHAMEDÁNIZMUS ELTERJEDÉSE

15. Az egyházi állam

Az egyházi állam a római főnemesek, Kis Pipin frank király, Nagy Károly császár adományaiból és hódításokból alakult ki.

I. Római főnemesek adományai – Patrimonium Petri 754 előtt megvolt

II. Kis Pipin frank király adománya a bizánciaktól elhódított terület: Ravennai Exarchatus, Pentapolis 756

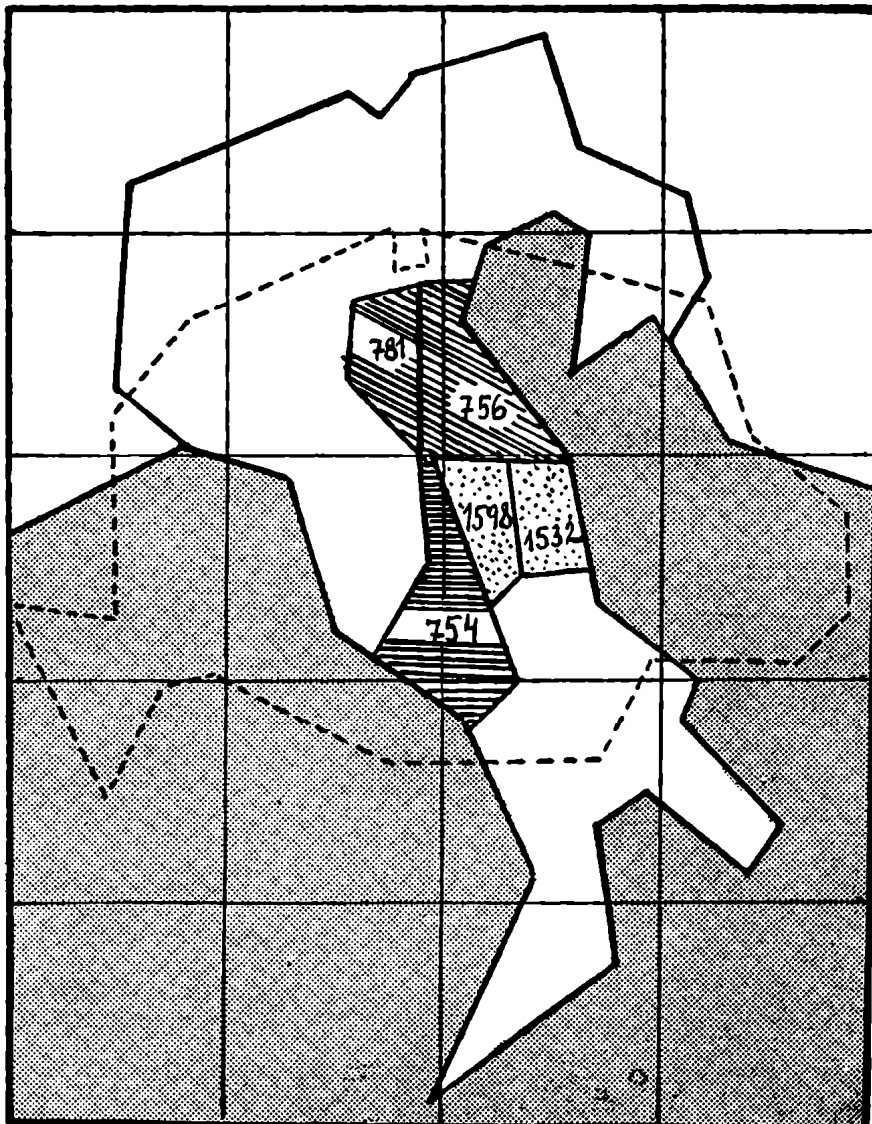
III. Nagy Károly császár adománya: Romagnai exarchatus, Sienna (elveszett, nem jelöltem) 781

IV. Hódítások: Ancona 1532, Spoleto 1598

1870-ben I. Viktor Emánuel az egész területet elrabolta.

Az egyházi állam területének nagyságáról fogalmat alkothatunk, ha Magyarországgal összehasonlítjuk. Ezért Magyarország határait összehasonlításul szaggatott vonal jelöli.

EGYHÁZI ÁLLAM

16. A görögkeletiek

Hosszas gyűlölködés után 1054-ben Cerulárus Mihály konstantinápolyi pátriárka elszakította a keleti Egyházat Rómától.

Hatalma és híveinek száma mindig kisebb lett. A mohamedán államok területén mindössze 7 millió görögkeleteli maradt és ebből is csak 150,000 tartozik a konstantinápolyi pátriárka fönnség alá.

Nemcsak az egyes szertartások, hanem még az egyes pátriárkák is függetlenítették magukat. A szláv államok pedig önálló nemzeti egyházakká lettek.

Oroszország 1589

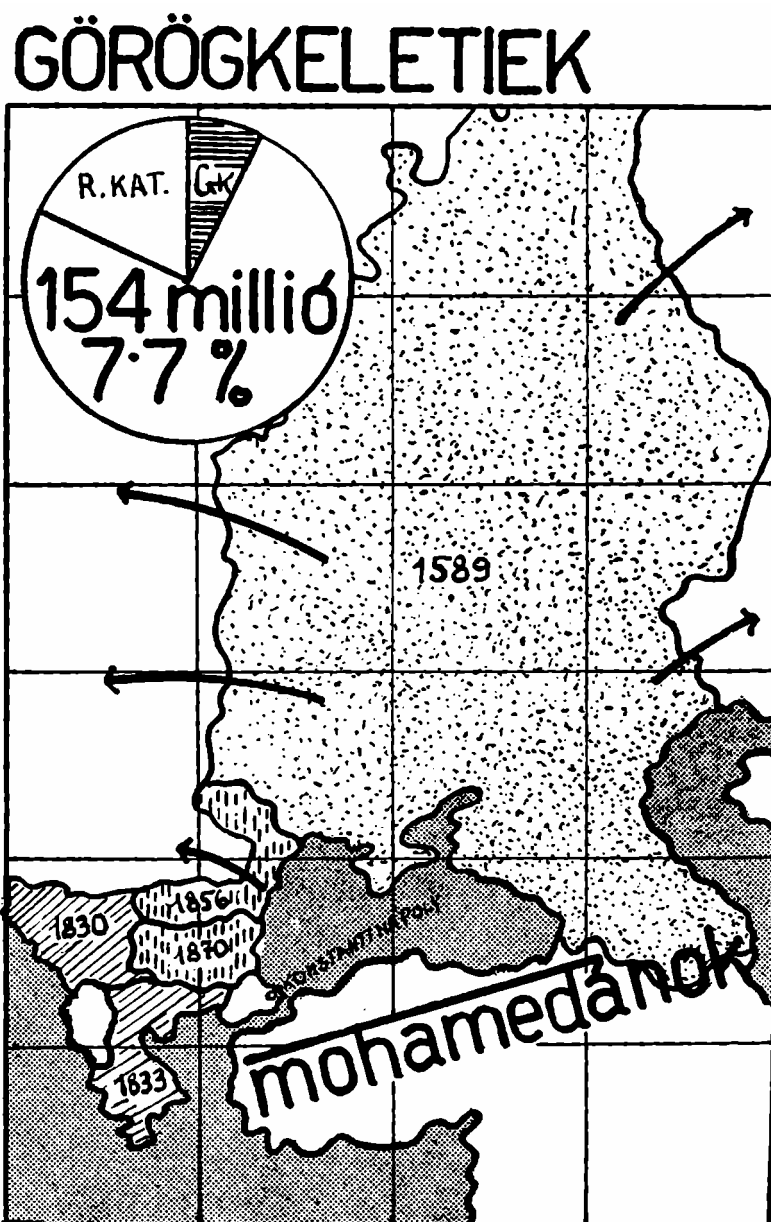
Szerbia 1830

Görögország 1833

Románia 1856

Bulgária 1870-ben forma szerint is önálló nemzeti egyházzá alakult.

Nagyobb, összefüggőbb tömegben csak a térképen jelzett országokban vannak. De megvolt az erős beszivárgás az ázsiai Oroszországba, Lengyelország, Észtország, Lettország, Litvánia, Magyarország keleti részeibe is.

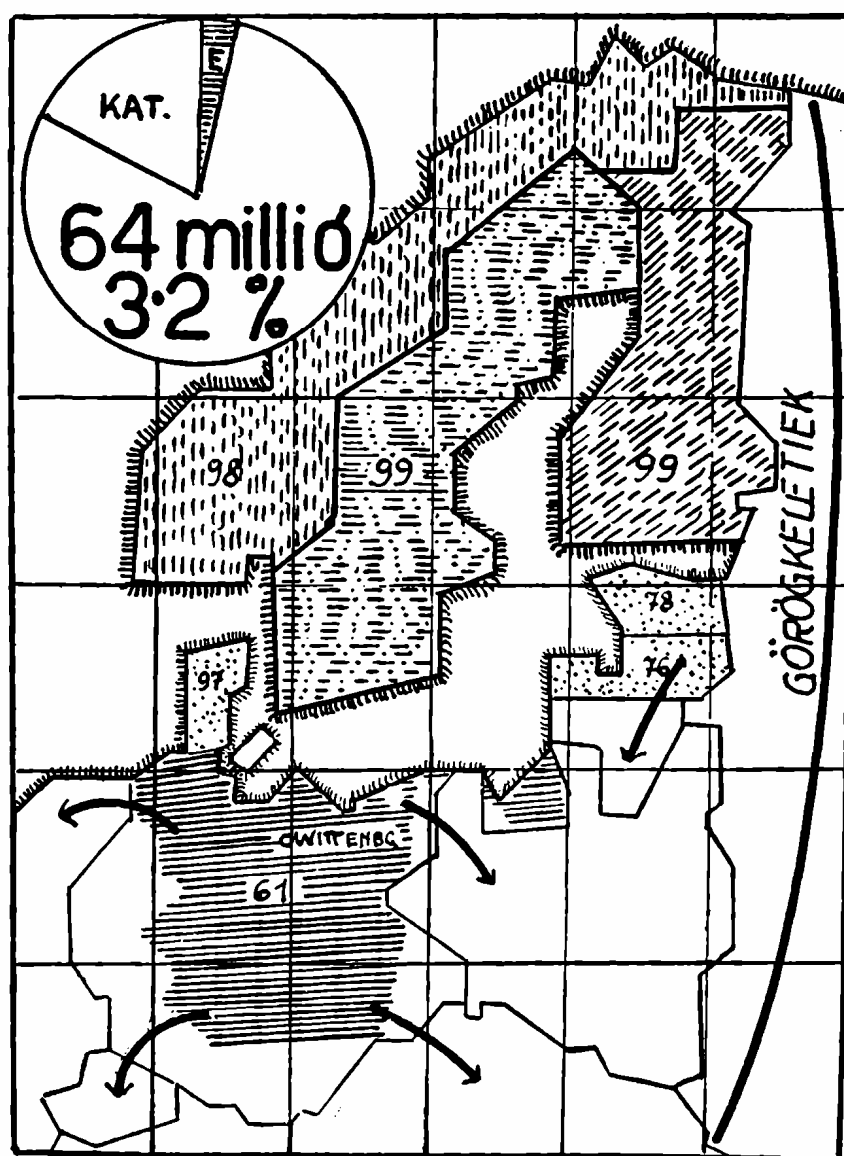
18. A lutheránizmus elterjedése

A lutheránus felekezet elsősorban Luther Márton hazájában terjedt el, majd felhúzódtott a Skandináv államokba.

1. Németország	40.000,000	61%
2. Svédország	6.000,000	99%
3. Norvégia	3.000,000	98%
4. Dánia	3.500,000	97%
5. Finnország	3.000,000	99%
6. Észtország	850,000	78%
7. Lettország	1.450,000	76%
8. Magyar-, Lengyel-, Oroszország	3.200,000	
9. Amerikai Egyesült Államok	3.000,000	
Összesen:	64.000,000	

azaz az emberiség 3,2 %-a

LUTHERANIZMUS

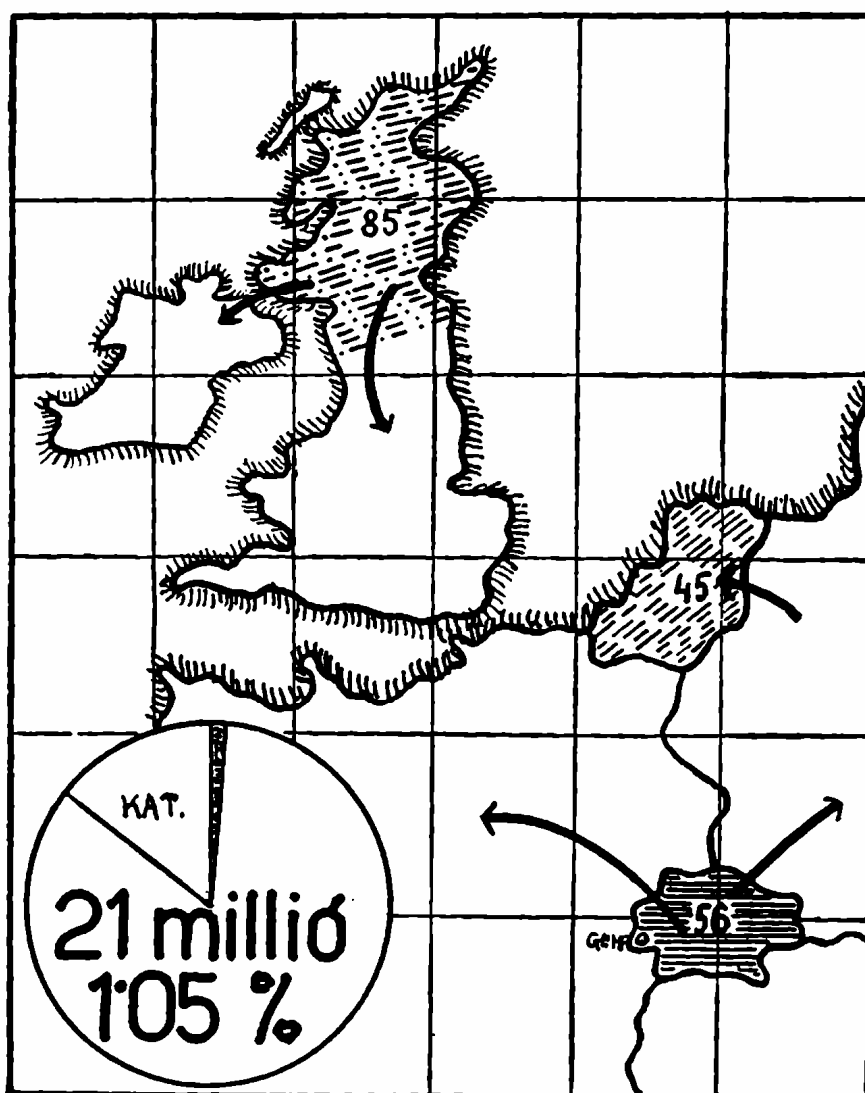
19. A kálvinizmus elterjedése

A kálvinista felekezet, a felekezetet alapító Kálvin János hazáján kívül nagyobb százalékban csak két országban terjedt el.

1. Svájc	2.300,000	56%
2. Hollandia	3.000,000	45%
3. Skócia	4.600,000	85%
4. Magyarország, Anglia	3.100,000	
5. Amerikai Egyesült Államok, Kanada	5.000,000	
6. Dél-Afrika	2.000,000	
7. Másutt szétszórva	1.000,000	
Összesen:	21.000,000	

azaz az emberiség 1.05%-a.

KÁLVINIZMUS

20. Xavéri Szent Ferenc útja

Xavéri Szent Ferenc, India és Japán apostola, óriási utat tett meg a lelkekért. Áldozatának nagyságát növeli még a közlekedési eszközök fejletlensége.

1541. április 7-én indult el Lisszabonból

1542. május 6-án érkezett meg az előindiai Goába

1545-ben három évi munka után tovább utazott Malaccába

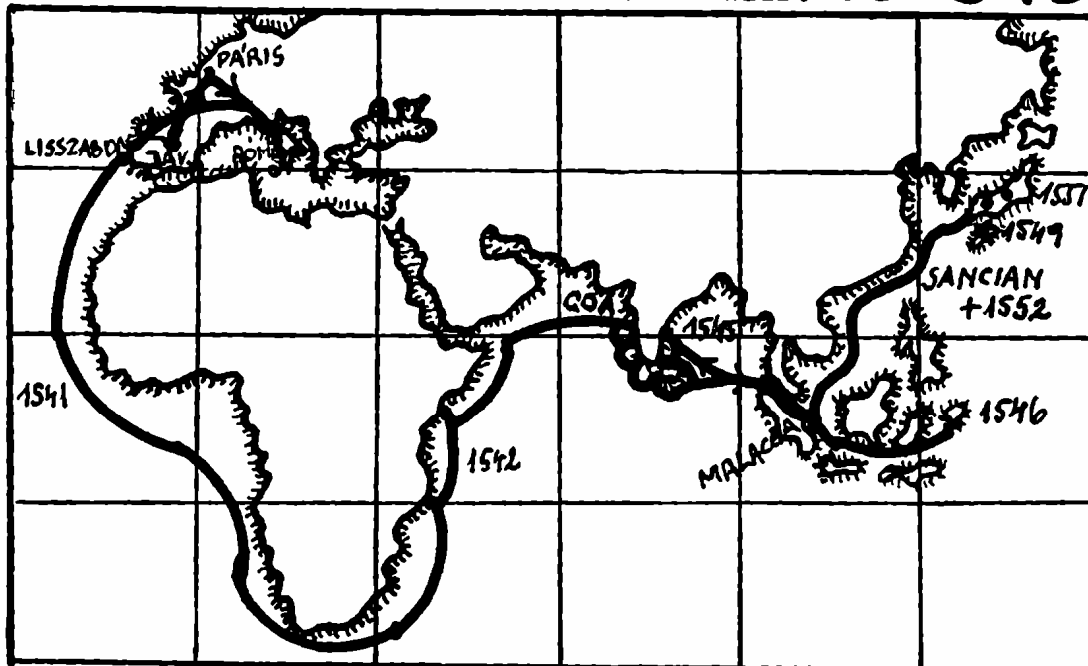
1546-ban Moro-szigetekre

1549-ben ismét három év múlva indult el Japánba.

Itt két évig működött, akkor visszaindult Goába, de útközben

1552. március 12-én Sancianban (Kína) tizenegy évi nehéz, de eredményekben gazdag missziós munka után visszaadta lelkét Teremtőjének.

XAVÉRI SZT. FERENC ÚTJA

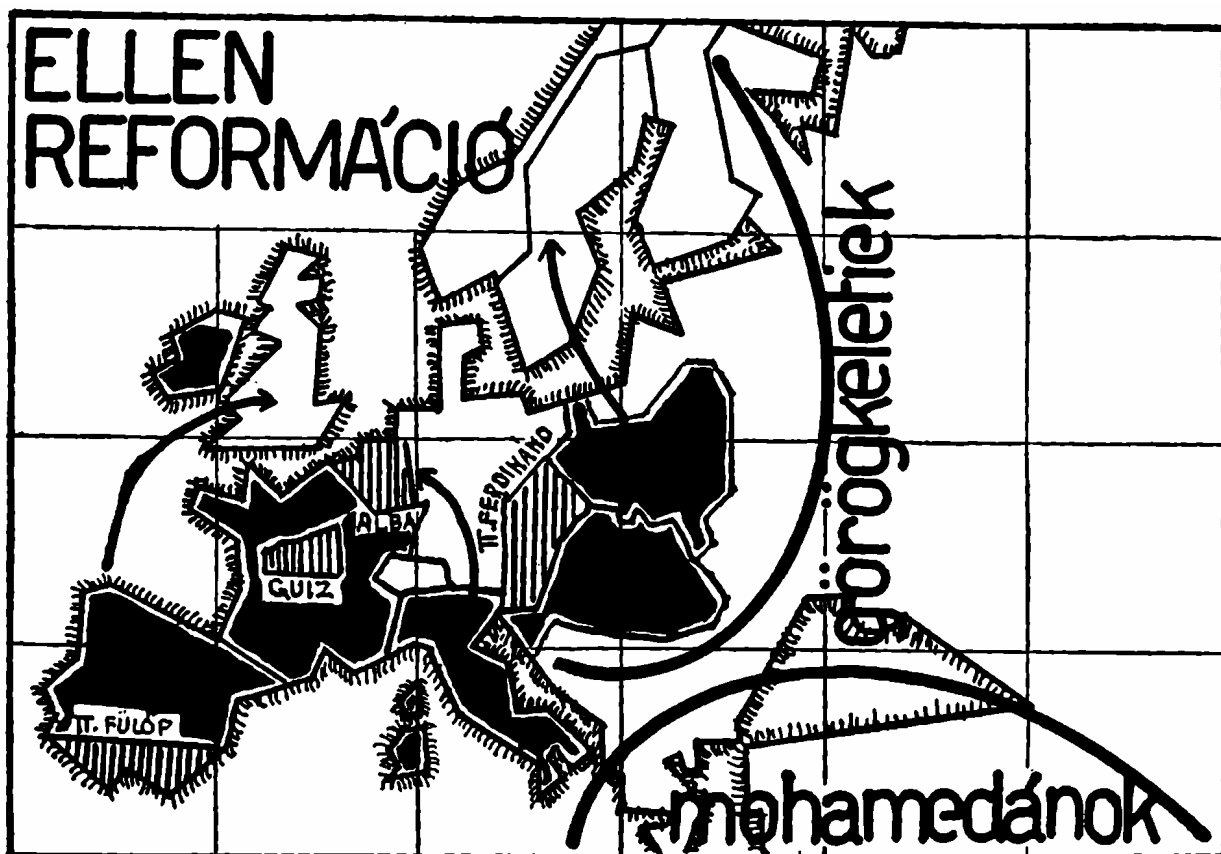

21. Az ellenreformáció

A tridenti zsinat után megindult ellenreformáció visszahódította a katolicizmusnak Magyarországot, Csehországot és Franciaországot. Megerősítette Spanyolországban, Lengyelországban, Ausztriában, Írországon. (Feketével jelzett területek.) Nehéz küzdelmek voltak: Franciaországban, a mai Belgium területén, Németország déli részén. (Vonalazott területek.)

A protestantizmus uralmon maradt Skóciában, Észak-Németországban, Dániában, Norvégiában, Svédországban, Finnországban, Észtországban, Lettországon. (Fehéren hagyott területek.)

Keleten a görögkeletiek, délen a mohamedánok erős falként újták állták mind a katolicizmus, mind a protestantizmus terjeszkedését.

22. A Vatikán állam

1929. február 11-én megtörtént a megegyezés az Egyház (XI. Pius) és az olasz állam (III. Viktor Emánuel) között, amelyben az olasz állam elismeri a szuverén Vatikán államot. A Vatikán állam mindössze 44 hektár, körülbelül akkora, mint Budapest IV. kerülete. (Belváros.) Határai a Nagy Szent Leó által épített falak.

A térképen jelezve van:

1. Szent Péter-templom
2. Vatikáni paloták – amely összefoglaló neve több épületnek, amelyekben el vannak helyezve: a pápa lakosztálya, kongregációk, múzeumok, könyvtárak, testőr- és rendőrkaszárnya, nyomda, posta, pénzverő, törvényszék, kórház stb.

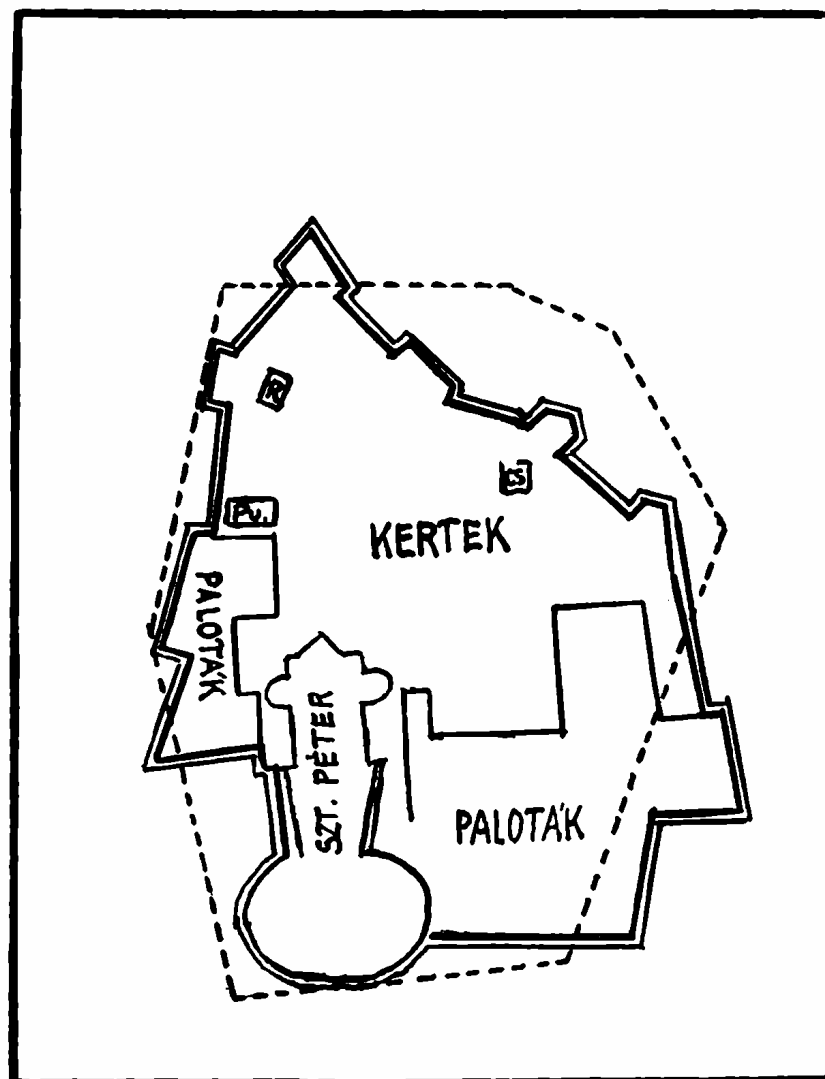
3. Csillagvizsgáló

4. Rádióállomás

5. Pályaudvar.

Összehasonlításként Budapest IV. kerületének határvonalait szaggatott vonal mutatja.

VATIKÁN ÁLLAM

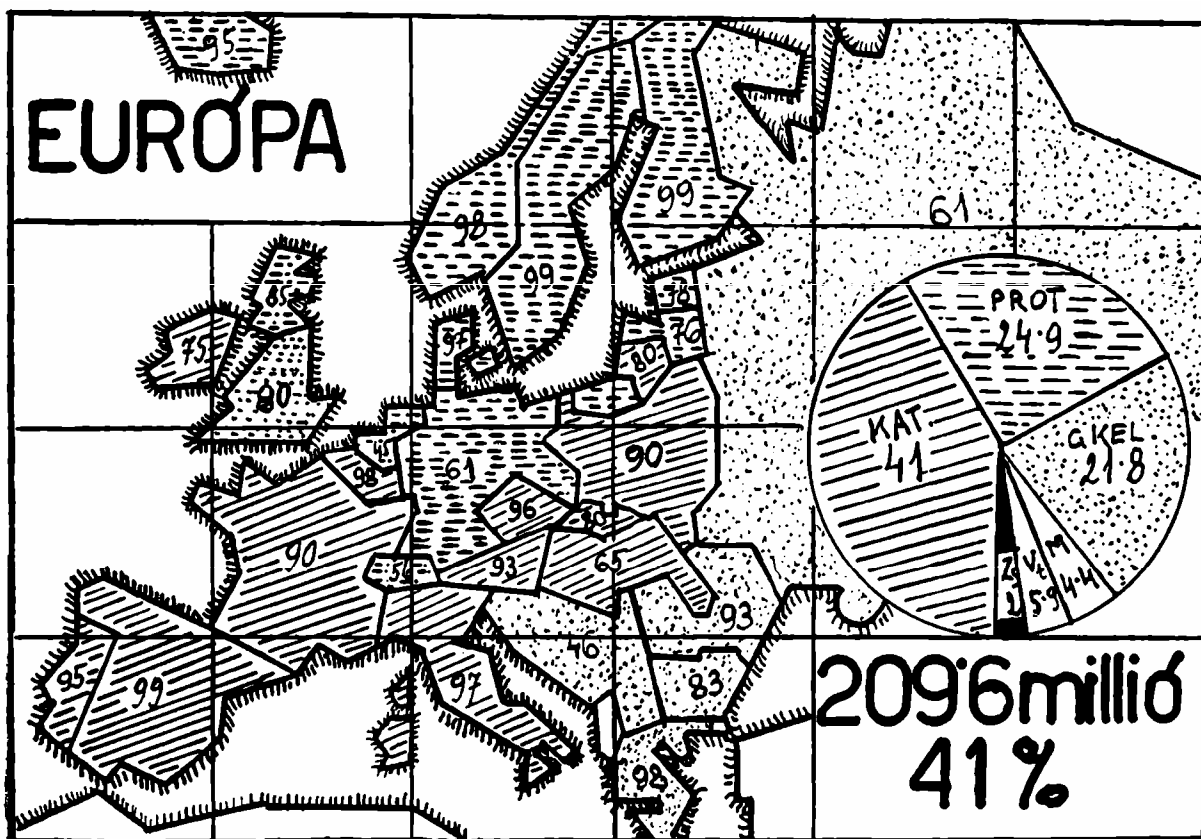

23. Az Egyház helyzete Európában

Bár általában Európa már nem tekinthető missziós területnek, mégis egyesek, mint missziós állapotú területek, a Propagandának vannak alávetve: Dánia, Norvégia, Svédország, Finnország, Szerbia, Bosznia, Montenegró, Albánia, Görögország, Bulgária – és ide vehetjük még Észt- és Lettországot is.

Európa vallási megoszlása a következő:

1. Katolikus	209.672,679	41 %
2. Protestáns	127.212,452	24.9 %
3. Görögkeleti	110.812,834	21.8 % ¹¹
4. Mohamedán	22.434.419	4.4 %
5. Zsidó	10.146,632	2 %
6. Vallástalan	29.941,556	5.9 %

¹¹ Bár ezek közül tekintettel a bolsevizmusra, sokat a vallástalanok közé lehetne sorozni.

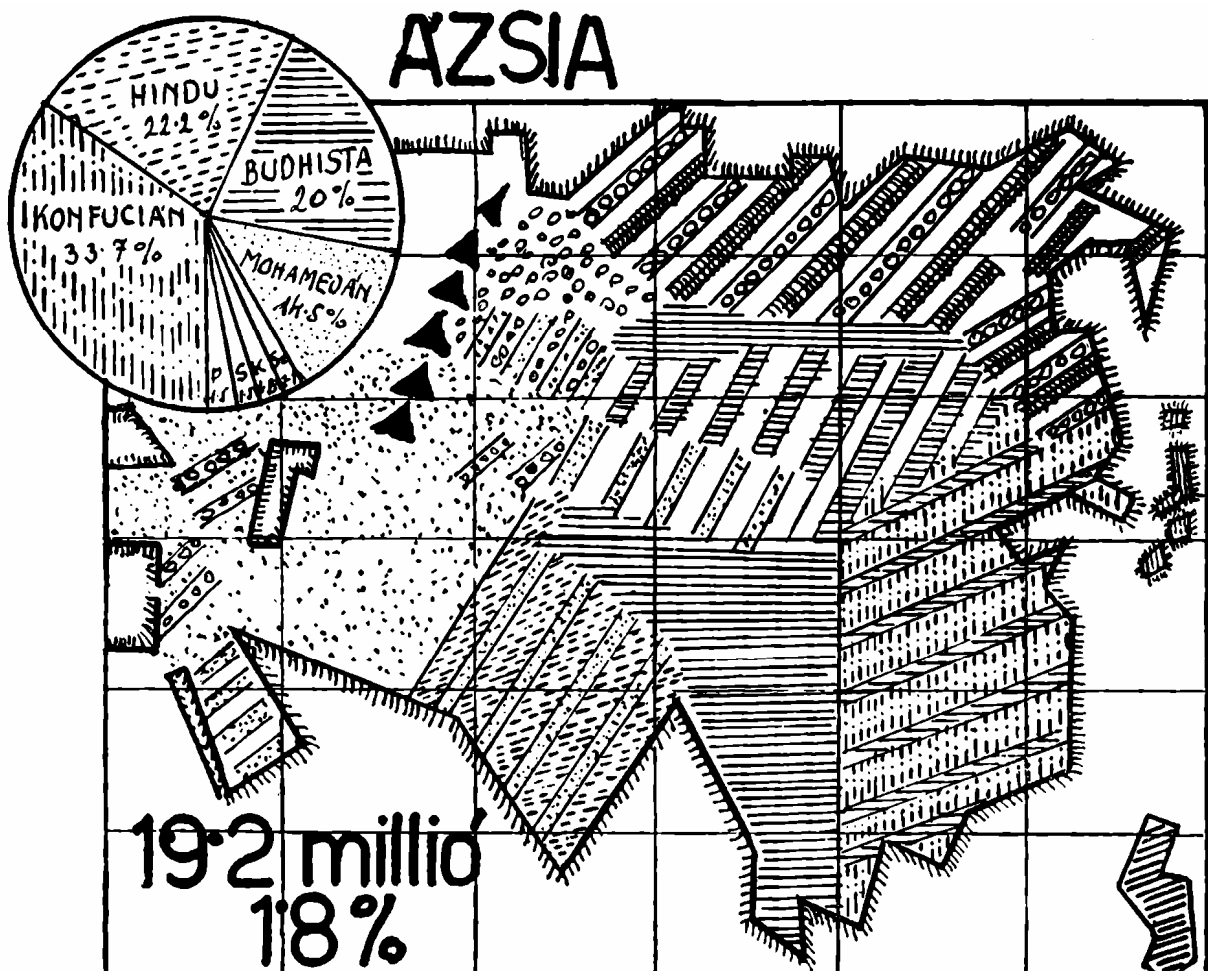
24. Az Egyház helyzete Ázsiában

Ázsia valóban missziós-terület, mert a „keresztények” csupán a népesség 4.5 %-át teszik ki. Több ország törvénnyel tiltotta meg a katolikus missziós tevékenységet. Egyebütt is a misszióknak sok nehézséggel kell megküzdeniük.

Ázsia vallási megoszlása:

1. Katolikus	19.196,956	1.8 %
2. Protestáns	5.047,539	0.47 %
3. Görögkeleti	23.208,948	21 %
4. Mohamedán	154.138,391	14.5 %
5. Zsidó	494,338	0.04 %
6. Buddhista	212.970,743	20 %
7. Konfuciánus	357.275,000	33.7 %
8. Hindu	255.965,300	22.2 %
9. Sintoista	16.644,000	1.5 %
10. Pogány	16.224,000	1.5 %

(A kis arányszámú katolikusok szétszóródva élnek s így a térképen nem is voltak jelölhetőek!)

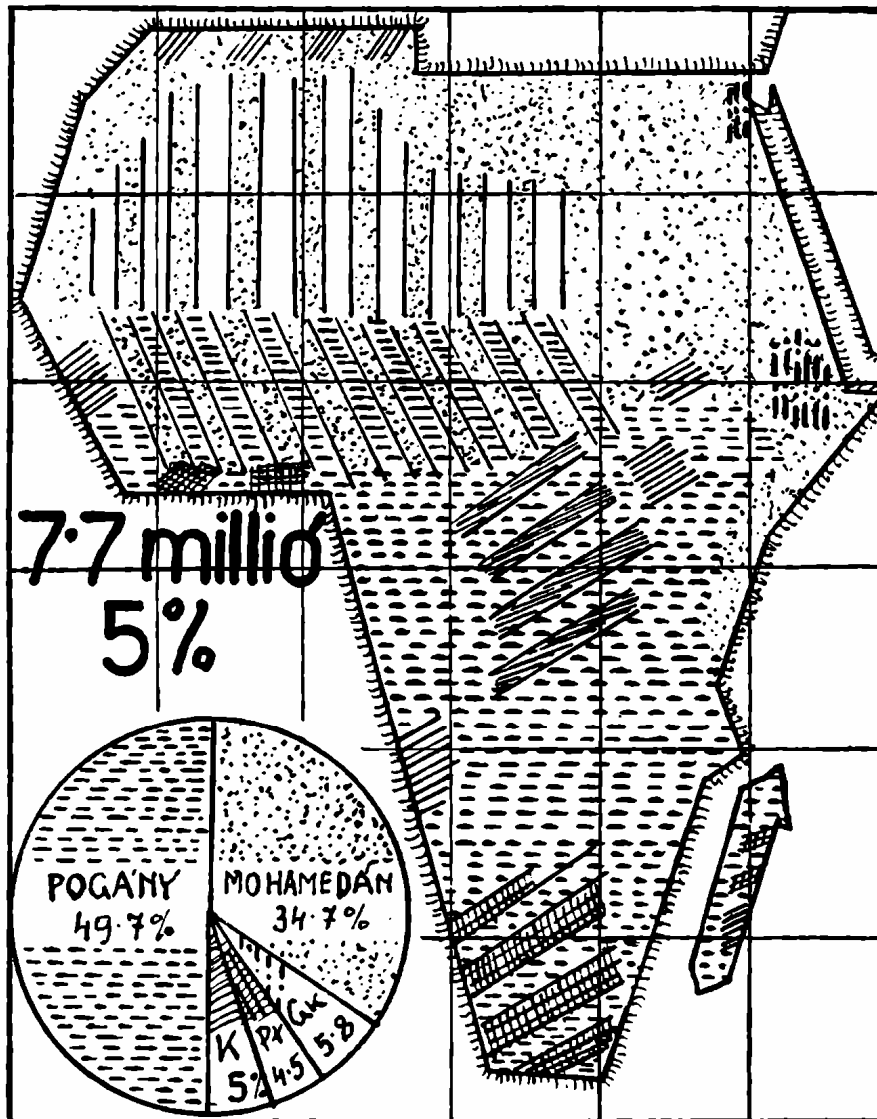
25. Az Egyház helyzete Afrikában

Az észak-afrikai kereszténységet a hódító iszlám pusztította ki. A missziós tevékenység századokon át sikertelen volt. A XIX. század közepe óta Afrikában is élénk missziós tevékenység folyik. Sajnos eddig csak a lakosság 5%-át sikerült megtéríteni.

Afrika vallási megoszlása:

Katolikus	7.729,109	5 %
Protestáns	6.872,266	4.5 %
Szakadár	8.825,455	5.8 %
Zsidó	549,801	0.3 %
Mohamedán	53.845,666	34. %
Pogány	76.673,371	49. %

AFRIKA

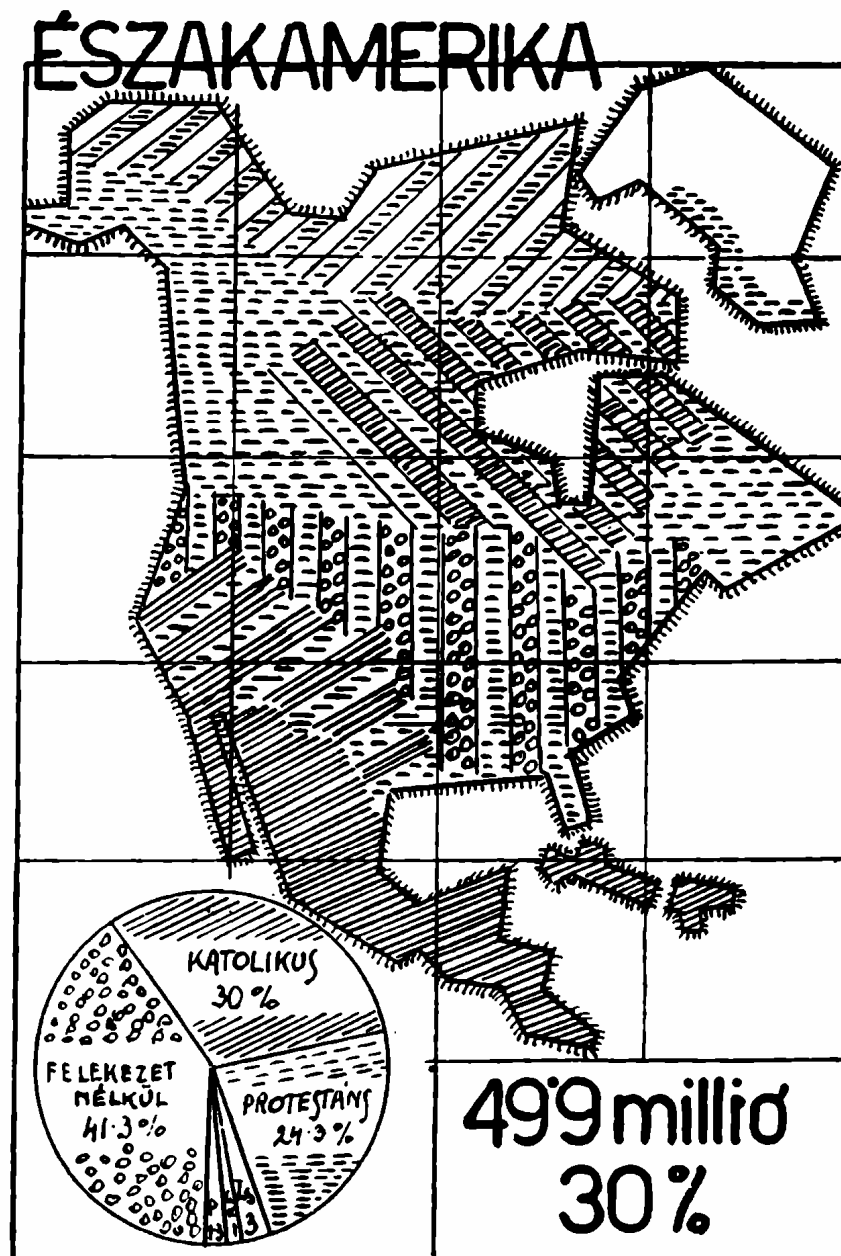
26. Az Egyház helyzete Észak-Amerikában

Általában Észak-Amerikában a missziós állapot megszűntnek tekinthető. Csak Alaszka és Grönland tartozik a Propaganda Kongregáció hatáskörébe.

Szomorú jelenség az észak-amerikai kontinensen a vallástalan felekezetnélküliek nagy száma. Az Egyesült Államokban a lakosság 50.8 %-a.

Észak-Amerika vallási megoszlása a következő:

Katolikus	49.910.959	30 %
Protestáns	41.010,000	24.3 %
Zsidó	4.863,406	3 %
Pogány	2.538,580	1.3 %
Szakadár	410,019	0.2 %
Keleti vallások	119,148	0.07 %
Felekezet nélküli	69.807,322	41.3 %

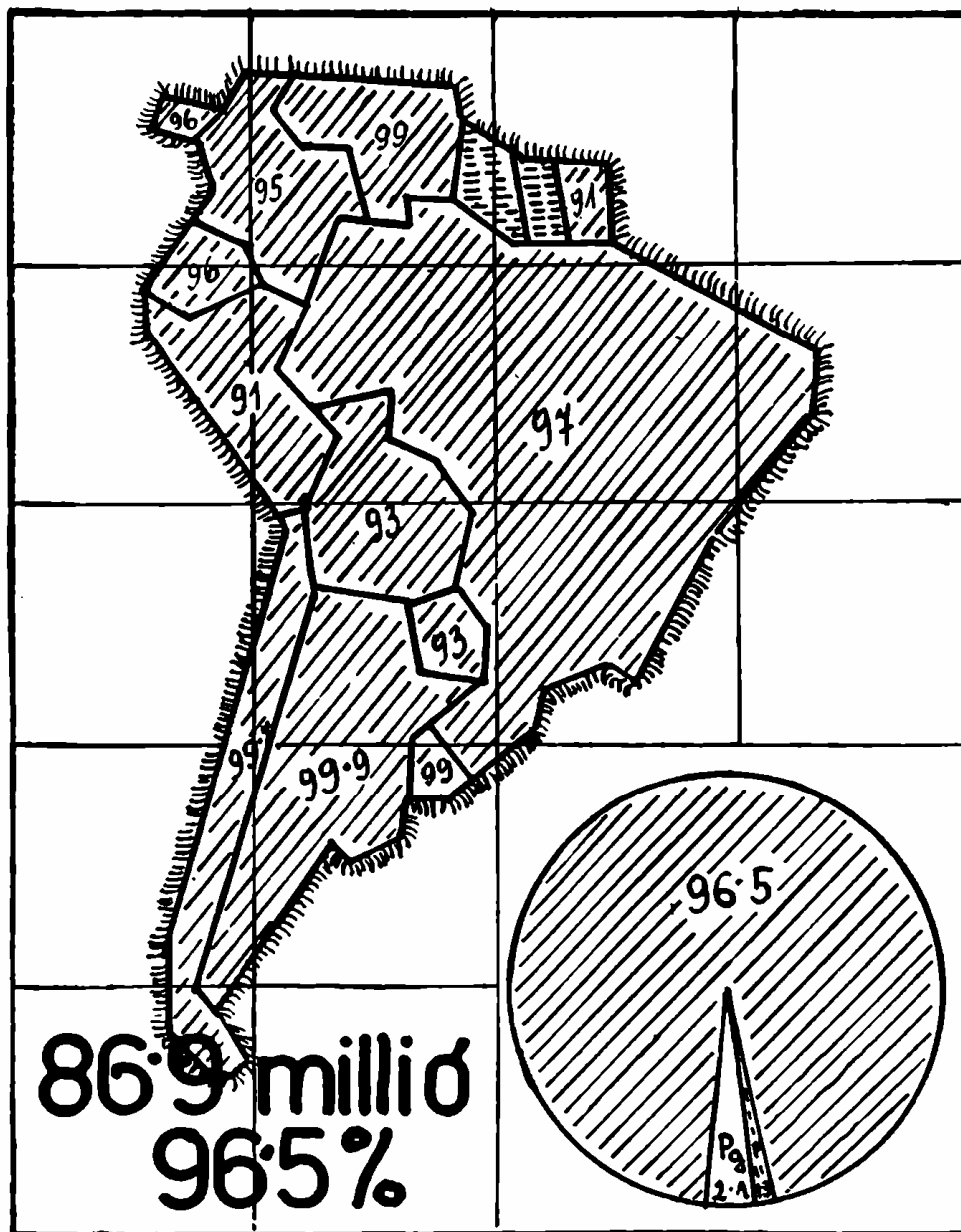
27. Az Egyház helyzete Dél-Amerikában

Dél-Amerika sem nevezhető már missziós területnek. Csak kisebb, néger lakosságú területek tartoznak a Propaganda Kongregáció hatásköre alá.

Dél-Amerika vallási megoszlása a következő:

Katolikus	86.910,959	96.5 %
Protestáns	1.221,635	1.3 %
Pogány	1.879,000	2.1 %

DÉLAMERIKA

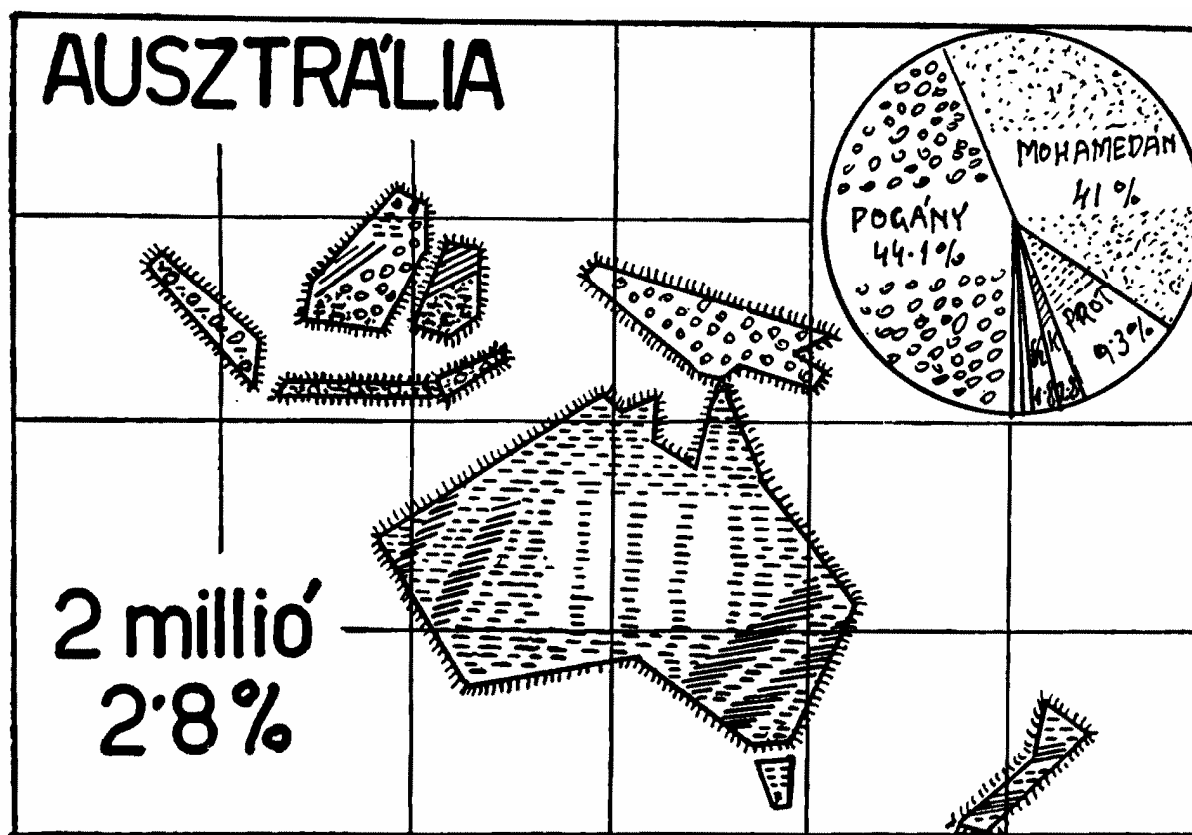
28. Az Egyház helyzete Ausztráliában és Óceániában

Ausztrália lakosságának legnagyobb része protestáns (angol gyarmat). A pogány őslakoságból talán már csak 60,000 él.

Óceánia lakossága leginkább alacsony műveltségű pogány. A katolikus misszióknak szeretetművekkel kell őket megközelíteniük.

Ausztrália és Óceánia összesített vallási megoszlása a következő:

Katolikus	2.085,814	2.8 %
Pogány	31.778,178	44.1 %
Mohamedán	29.750,095	41 %
Protestáns	6.711,616	9.3 %
Keleti vallások	1.331,553	1.8 %
Szakadár	364,041	0.5 %
Zsidó	30,370	0.04 %

Forrásmunkák

1. Dr. Dékány István: A történelmi kultúra útja. Kiadta az Országos Középiskolai Tanáregyesület. Budapest 1936.
2. Palló Imre: Történelem a munkafüzetben. Szerző kiadása. Budapest 1936.
3. Adolf Heinrich: Methodik des Geschichtsunterrichtes. Manzsche Verlag. Wien 1909.
4. Wilhelm Dienstbach: Der Geschichtsunterricht in der Arbeitsschule. Frankfurt a. M. Diesterweg 1925.
5. Dr. H. Tschersig: Beiträge zur Methodik des Geschichtsunterrichts. Frankfurt a. M. Diesterweg 1928.
6. Karstädt: Der neuzeitliche Geschichtsunterricht in der Volksschule. Bletz. Berlin 1930.
7. Dietrich Klagges: Geschichtsunterricht als nationalpolitische Erziehung. Frankfurt a. M. Diesterweg 1937.
8. Fritz Uplegger: Politischer Geschichtsunterricht. Frankfurt a. M. Diesterweg 1940.
9. Cholnoky: Földrajzi és statisztikai atlasz. Budapest, Győző 1927.
10. Gergely–dr. Hézsér–dr. Kogutowicz: Iskolai atlasz. M. Kir. Állami Térképészet. Budapest 1934. II. kiadás.
11. Barthos–Kurucz: Egyetemes történelmi atlasz. M. Kir. Állami Térképészet. Budapest 1935.
12. Hickmann's geographis-statistischer Universalatlas. Wien Freytag et Berndt 1929.
13. Freytags: Weltatlas. Wien Freytag et Berndt 1929.
14. Van Loon: Du und die Erde. Eine Geographie für Jedermann. Berlin Ullstein 1932.
15. Dr. Waigand József: Ismerd meg és dolgozzál érte. Az „Unio Cleri pro missionibus” kiadása. Budapest 1941.
16. Lexikon für Theologie und Kirche. Herder et Co. Freiburg im Breisgau 1930.